

De Kleine Menschen

en

De Groote Bergen

Jan Feith

DE KLEINE MENSCHEN EN DE
GROOTE BERGEN

JAN FEITH

DE KLEINE MENSCHEN EN DE GROOTE BERGEN

OP REIS NAAR ZWITSERLAND MET EEN GROEP
DER „NEDERLANDSCHE REISVEREENIGING”

DOOR

JAN FEITH

UITGEGEVEN DOOR DE „NEDERLANDSCHE REISVEREENIGING”
NAAR AANLEIDING VAN HAAR VIJFTIENJARIG BESTAAN,
TE 's-GRAVENHAGE IN 1921

INHOUDS-OPGAVE

	Bladz.
I. De Sage van Zwitserland	1—7
II. De Reisvereeniging	8—19
III. De Reisleader	20—34
IV. Het Reisgezelschap	35—44
V. De Treinreis	45—55
VI. Land en volk van Zwitserland	56—65
VII. De kleine menschen en de groote bergen	66—80

VEREENIGINGSREIS NAAR LUZERN : GROEP VAN DEELNEMERS NABIJ DE DUIVELSBRUG BIJ ANDERMATT

EERSTE HOOFDSTUK.

DE SAGE VAN ZWITSERLAND.

Waarom willen wij kleine menschen van de lage landen aan zee toch bij voorkeur naar de groote bergen in het verre land, zoo hoog bōven de zee?

Daar is een aardig, naief verhaal over Zwitserland, dat ik u wil oververtellen, omdat het ook wel antwoord geeft op deze vraag.

Op een mooien dag ging de goede God door den wereldtuin en kwam aan een gedeelte, dat braak lag en waarvan nog alles te maken was. Hij poosde en peinsde. Dan bedacht hij, dat het wel goed was, wijl dit stukje van den aardbodem nog voltooid moest worden. Er zou iets heel bizonders van te maken zijn! Het was er juist een dag naar, om hier het allerbeste te maken van heel zijn wereld-schepping. Doch wat?

De goede God overlegde bij zich zelf: „Meren heb ik reeds overal geschapen” — en hij liet zijn blikken gaan over de bont-bewogen wateren van vele deelen der aarde, glinsterend in alle kleuren. „Bergen heb ik ook al voldoende opgericht, met sneeuwvelden en groene weiden, met beken en watervallen, en sterke

stroomen, welke alle werelddeelen door-kronkelen. Bloemen en struiken, boomen en bosschen heb ik reeds overal geplant" — sprak hij bij zich zelf. „Eigenlijk blijft mij niets anders over als een herhaling van dit alles te scheppen. Maar ik wil het dan zóó maken, dat het al het vorige in schoonheid en grootschheid overtreft, en aldus in klein bestek een overzicht scheppen van mijn schoonen wereldduin."

En in zijn ongeduldigen scheppingsdrang greep hij naar zijn staf en stiet haar diep in de aarde en stapelde de los-gewoelde steenen hoog en grillig op elkaar. Hij trok vreemde lijnen tusschen de steenhoopen, schijnbaar ordeloos en geheel naar willekeur, telkens met geheel plotselinge veranderingen van richting. Hij overlegde dan bij zichzelf, hoe de kortste weg niet steeds de beste is. En juist wilde hij immers dit deel van den aardbodem gelukkig maken met iets heel bizonders, alsof het louter voor den Zondag bestemd ware; opdat de menschen er iets mochten vinden ter afleiding en opbeuring, wanneer zij verdrietig mochten zijn en rondgingen met tobberijen, of dringend naar een opwekkende afleiding snakten uit den dagelijkschen sleur in hun verre, lage, eentonige landen, waar zij zouden hebben te werken in hun bedompte woon- en werkplaatsen.

Ja, misschien dacht de goede God bij dit scheppingswerk wel voornamelijk aan de, van alle bergen misdeelde bewoners der aanstaande aarde, en dat hij het hier toch vooral zóó moest inrichten, dat juist zij een

innig behagen zouden scheppen aan dit mooiste stukje van Gods wondere natuur.

Nu kwam het er op aan, het geheel zoo eigenaardig mogelijk af te werken, de wilde ruwheid ongeschonden te laten, doch tegelijk daaromheen een wondertuin te tooveren, gezegend met alle heerlijkheden van schoonheid en vruchtbaarheid. Toen riep de goede God de zon te hulp: „Je moet me bij dit werk terzijde staan!” En dadelijk zond de zon een overdaad harer stralen naar dit plekje der aarde, om het tot in zijn diepste dalen te beschijnen en tot groeikracht te wekken. .

Daar bloeide en groeide 't naar alle kanten! De bergwanden stonden vol wijnstokken en ooftboomen, beladen met rijpe vruchten; de groene, malsche alpenweiden kropen tot halverwege de hoogste bergtoppen omhoog. Er zou voedsel vol-op zijn voor mensch en dier. Doch wellicht ware het wat moeilijk, al die gezegende plekjes hoog in de bergen te bereiken? Dus greep God nogmaals zijn wonderstaf en kraste ermee kleine, smalle zij-dalen, uitmondende in de hoofddalen, waar reeds de beken tot rivieren waren gezwollen, en prachtig-gekleurde meren de onpeilbare diepten tusschen de hoog-gestapelde bergwanden met hun doorschijnend bergwater vulden.

En ziet! De goede God was zelf verbaasd. Dit was nòg schooner en grootscher dan hij gedacht had, dat het worden zou!

De kleine nauwe dalen wrongen zich tusschen

de geweldige berg-klompen, vormden afgronden en spelonken, grotten en ravijnen van ontzagwekkende ruwheid. Wilde stroomen joegen er bruisend doorheen. Groote steenbrokken trachtten hun haast tegen te houden en vormden overal stuivende watervallen. Daartusschen tierde de dolle overdaad van plantenleven. Soms waren het dichte donkere bosschen. Dan weer wijde velden, overstrooid met de bontste bloemen. Akkers met graan en veldvruchten, zuid-vruchten en allerlei noordelijke voedings-gewassen groeiden er welig. Steeds hooger schenen de weiden en bouwlanden zich te willen nestelen. Tot in de toppen der bergen liefst! Maar zoover konden ze niet reiken. En ze riepen tot den Schepper: „We kunnen niet zoo hoog komen!” Hij wenkte dan hun onstuimige groeikracht tot kalmte.

„Voor ieder wat!” glimlachte hij vriendelijk, „want gindsche steilten heb ik bestemd voor weer andere voortbrengselen mijner onuitputtelijke natuur”. En nu spreidde hij daar omhoog langs alle berghellingen een kleed van alpenrozen en edelweiss en enzianen, en ook enkele der durvigste varens en bergbloemen stond hij toe, zich hier hoog in het eenzame gebied te nestelen.

Doch eindelijk durfde ook de bonte overmoed dezer bloemen niet hooger klimmen. „Het wordt ons te koud!” schudden zij de bloemkopjes. Nergens tusschen de barre steenen vonden hun worteltjes meer hoû-vast, om zich vast te klemmen.

Geen wonder! Want hier ving immers aan het onge-naakbare gebied der verstarde gletschers. Hun rauwe

spleten en verblindend-blanke sneeuwvelden, gestolten van eeuwige koude, wezen alles wat levend was onverbiddelijk terug. „We wenschen alleen, volstrekt eenzaam te zijn!” schenen zij met hun geweldige, machtige lijn-gebaren te beduiden. En deze afschrikwekkende eenzaamheid en onbereikbare hoogte leek hier, naast al het andere omlaag, van een al het andere overtreffende pracht.

Nu was alles gereed, om er het levend gedierte te herbergen. Op een wenk van den goeden God bevolkte het nieuwe oord zich met allerlei dieren. Zij trokken de groene dalen in, zochten zich schuilplaatsen in de dichte bosschen, deden het water der beken spatten; enkele der onverschrokkensten klauterden met luchtige sprongen de rechte bergwanden op, wipten met lenigen hoof-afzet over de dreigende gletschers. Dit alles blaatte en loeide, zong en joelde, tuitte en trillerde; want ook een levenslustig vogelheir stemde mee in met het uit de diepe dalen en langs de vrije berghellingen opstijgende lied. Daar begonnen reeds de alpen-klokjes van het vee te beieren. De zoele wind uit het zuiden en de grimmige wind uit het noorden voerden elk hun eigen geluiden aan. Eindelijk mengde zich de nooit-zwijgende stem van rivieren en beken, van watervallen en krakende onweers in het algemeene koor. Dit klonk als de klank van een eigen lied: de psalm der alpen.

God aanschouwde zijn schepping. Hij boog het vriendelijk gelaat vooruit, om ook het nieuwe geluid op te vangen: „Zoo mooi als 't klinkt, en hoe heerlijk

wordt het weerkaatst door de groote blauwe hemel-boog!"

Welaan! Zijn arbeid was nu genoeg gevorderd, om uit alle hoeken der wereld de verlangende menschen hierheen te roepen. Hij zelf besteed rustig een der hoogste toppen en greep een voorbij-zeilende blanke wolk, waarachter hij den bergtop en zichzelf verhulde. Toch kon hij van den hoogen, onbereikbaren sneeuwtop naar alle kanten omlaag kijken.

En hij zag van de vier windstreken de kleine menschen naderen. Hij hoorde hun verrukte en verraste uitroepen van moeilijk bedwongen ontroering over zooveel schoons en heerlijks!

Voor al de menschen, welke van heel ver uit het noorden gereisd kwamen, uit de landen, waar geen bergen ten hemel reiken, en geen eeuwige sneeuw zich tegen het uitspansel teekent, schenen wel het sterkst onder den indruk van het wonder, dat zij te aanschouwen kregen. Het waren de kleine menschen van de lage landen aan zee, welke getogen kwamen naar de groote bergen van dit land hoog boven de zee.

Het leek wel, alsof juist dezen het sterkst onder den indruk van God's grootsche schepping kwamen. Zij zochten naar hem. Doch nergens konden zij den schepper van dezen onovertrefbaar-schoonen wereldtuin ontdekken.

Slechts hier en daar meenden de menschen enkele sporen van zijn aanwezigheid te vinden, in de rotsen, op de sneeuw, tusschen de gletschers, tegen de lood-rechte

bergwanden, in de diepe wouden, over de bebloemde velden.

Daarom stelden zij zich tevreden, hun eerbiedige aandacht dankbaar te vestigen op al deze goddelijke merkteekenen, welke zij alom herkenden: hij had hier immers met zijn wonderstaf de natuur aangeraakt.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE REISVEREENIGING.

Aldus staat het doel der „Nederlandsche Reisvereeniging” aangeduid :

„Den lust tot reizen in het algemeen te wekken, aan te moedigen en te onderhouden, voornamelijk door het organiseeren van onderlinge reizen onder deskundige leiding. De Vereeniging tracht daarbij in de eerste plaats diegenen te bereiken, die ten onrechte in de meening verkeeren, dat het reisgenot om financieele redenen voor hen niet zou zijn weggelegd, en aldus dit veredelend, ontwikkelend genot ook te brengen aan de velen, die er thans van verstoken zijn. Onder dezen zijn ook bedoeld zij, die zich slechts zeer geringe offers kunnen getroosten.”

Op dezen grondslag is de „Reisvereeniging” gefundeerd. En hare daden zijn hiermede ook in overeenstemming. Zoo worden door haar bestuurderen tochten ontworpen van af één dag, tot twee en vier dagen, van één tot twee weken, en zelfs langer. De prijzen hiervan worden zoodanig gesteld, dat steeds zooveel mogelijk voor ieder keuze is. Tochtjes van één of twee dagen wisselen af met de grootere tochten; er wordt steeds derde-klas gereisd, terwijl de geheele opzet zeer eenvoudig is, waarbij echter den niet te zeer verwenden reiziger of reizigster een bron van genoegten wordt

aangeboden en hem een heerlijke reis-herinnering blijft. Tochten per tweede-klas spoor, voor ruimere beurzen berekend, bieden daarentegen meer luxe.

Steeds worden echter de reis- en verblijfkosten, kortom alle uitgaven tot het reis-budget behorende, tot een minimum beperkt. Dit is slechts mogelijk door een zaakkundige voorbereiding en een goede leiding gedurende den tocht. Wat er overblijft wordt gerestitueerd. Een hoogst enkele maal moet er worden gesuppleerd, en dan is hierbij steeds overmacht in het spel.

Dus komt bij de voorbereiding en uitvoering der reis-plannen, groote of kleine, bijna alles aan op de bekwaamheid der leiders. Dezen worden bij voorkeur gekozen onder de leden der vereeniging. Zij genieten geen salaris, doch hun onkosten worden gedragen door elke betrokken reis-groep. Er bestaat een afzonderlijke „Commissie voor de reizen”, welke de leiders benoemt en in overleg met hen de reisplannen vaststelt, een en ander onder goedkeuring van het Hoofdbestuur der vereeniging. Deze commissie is tevens belast met het toezicht op de begrootingen der leiders, teneinde overschrijding der vastgestelde reissommen zooveel mogelijk te voorkomen. Zooals gezegd, in de praktijk der reis-plannen komt dit zoo goed als nooit voor.

De voordeelen van het reizen op zulk een georganiseerde, gemeenschappelijke, deskundig-geleide wijze springen in het oog. Allereerst verkrijgt men niet on aanzienlijke reducties op spoorwegen, hotelprijzen, toegangsprijzen van bezienswaardigheden. Ook wordt

vermeden het voor velen zoo bezwaarlijke nemen van treinkaartjes, het betalen van rekeningen, met derzelver overlast van fooien. Evenmin behoeft men zich zorgen te scheppen over het niet kennen der taal van het te bereizen land. In korten tijd kunnen zij, die slechts over beperkte vacantes beschikken, veel zien voor weinig geld. Bovendien treft men steeds reisgezelschap van ongeveer gelijk-gestemde mede-reizigers, welke dus vóór alles mede-leden eener zelfde vereeniging zijn. Als lid der vereeniging ontvangt men verder geregeld het officieele orgaan, dat — natuurlijk! — den suggestieven titel draagt: „Reizen en Trekken”; waardoor men steeds op de hoogte wordt gehouden omtrent het doen en laten en van de nieuwe reisplannen. En eindelijk wordt men in staat gesteld, het reisgeld te sparen bij de eigen spaarkas der vereeniging.

Dit betrekkelijk eenvoudige programma van actie heeft zich gedurende de vijftien jaar van het bestaan der „Nederlandsche Reisvereeniging” als zeer practisch getoond. De vereeniging heeft zich steeds aan dezen gezonden opzet kunnen houden. Aldus heeft zij het zich gestelde doel weten te bereiken. En op deze basis voortgaande, heeft zij zich ontwikkeld tot een machtige vereeniging in den lande, welke inmiddels 19,000 leden telt, — en dit in weerwil der moeilijke oorlogs- en der latere, niet minder drukkende overgangsjaren.

Of zou de steeds voortgaande uitbreiding van het ledental juist te danken zijn àan deze omstandigheden?

In elk opzicht is in die jaren de vereeniging, onder het

standvastig bestuur harer leiders, zich zelve gelijk gebleven. En dit was slechts mogelijk, omdat dadelijk de algemeene opzet goed was, en ook het voorbeeld, dat men zich voor oogen stelde, een waarborg in zich hield voor succes.

Want het ondernemen van gemeenschappelijke reizen, op wat men zou kunnen noemen: coöperatieven grondslag, was niet nieuw, toen in 1906 deze vereeniging werd opgericht. Inderdaad heeft de „Nederlandse Reisvereniging” een vóór-geschiedenis.

Reeds in 1894 had het eerste goedkoope groep-reisje plaats in dezen geest. In Amsterdam bestond toen Dr. P. W. Janssen's Toynbee-Vereeniging, „Ons Huis” in de Rozenstraat, met den uitnemenden J. A. Tours als directeur. Door een twintigtal leden der leeszaal dezer vereeniging werd in dat jaar een twee-daagsch bezoek gebracht aan de Antwerpsche tentoonstelling. En dit kostte niet meer dan *f* 7.50 per hoofd!

Dit eerste Toynbee-reisje liet zulke aangename herinneringen bij de deelnemers na, dat overgegaan werd tot stichting van een vaste „Ons Huis-Reisclub”, welke er de eerst-volgende jaren, steeds onder persoonlijke leiding van Papa Tours, geregeld op uittrok. De deelnemers spaarden hun kwartje per week; en zoo kreeg men een aardig reis-sommetje bijeen voor het uitvoeren van het jaarlijksche gemeenschappelijk zomerplan. Reeds spoedig kwamen ook buitenlandsche tochten op het reis-programma te staan. Men trok drie dagen naar het Zevengebergte voor *f* 15 per persoon; het Geuldal

en Luik konden bezocht worden; vier dagen aan den Duitschen Rijn of Ahr doorgebracht, kostten niet meer dan *f* 16.—; een vierdaagsche reis naar Brussel, Namen, Dinant, Luik kostte zelfs een paar kwartjes minder; terwijl een week-tocht naar de Parijsche tentoonstelling van 1900 een hoofdelijk bedrag van niet meer dan *f* 67.50 kostte. De toenmalige clubleden zullen wel langer dan één jaar voor deze betrekkelijke hooge reissom hebben moeten sparen!

De reisclub van „Ons Huis” te Amsterdam bestaat nog altijd. Zelfs heeft zij de oprichting tengevolge gehad van een soortgelijke vereeniging, de „Amsterdamsche Reisclub”, welker leden het beter konden betalen en dus grootere en duurdere reizen ondernamen.

Toen in December 1895 door wijlen Mr. A. Kerdijk ook te 's-Gravenhage een Toynbee-Vereeniging werd gesticht volgens het Amsterdamsche voorbeeld, werd het ondernemen van gemeenschappelijke reizen dadelijk ook hier op het programma van actie geplaatst. De onvergetelijke Kerdijk trad daarbij steeds zelf als leider en leidsman op van de jonge werklieden, welke gewoonlijk het reisgezelschap vormden. De Haagsche reisclub bloeide. Jaarlijks werden voor de opgespaarde kwartjes drie- en vierdaagsche tochten ondernomen, zoowel naar de vele mooie plaatsen in ons eigen land, als naar de belangrijkste en goedkoopst bereikbare buitenlandsche toeristen-oorden over de grens.

Het was dan in het jaar 1903, dat de heer A. Pieters verzocht, of hij een dezer reizen mocht meemaken. Hij

stelde een warme belangstelling in Mr. Kerdijk's toynbee-arbeid. Voornamelijk trok hem ook zoo'n gemeenschappelijk reisplan aan. Hij voelde het ontwikkelende, het ontbolsterende van het reisgenot. Het opvoedende en samenhoorige element van zoo'n reisclubje lokte hem aan. Zelf man van ontwikkeling en kennis, voelde hij de behoefte tot emancipatie en co-educatie, welke het gezamenlijk reizen in vreemde streken en landen zoo ongezocht over-en-weer biedt. Vooral trok hem het eigen hart naar reizen en trekken, als behorende tot een deel van 's menschen algemeene opvoeding. Wellicht inspireerde hij zich aan het opwekkende oud-hollandsche reis-versje :

Die t'huys syn jonckheyt heeft versleten,
En by den bry-pot heeft geseten,
En daer geen letters heeft gegeten, —
Wat kan de goede slokker weten ?

's Heeren Pieters' eerste reis als hulp-leider strekte zich uit naar den Rijn. En reeds het volgende jaar droeg Mr. Kerdijk hem op, als verantwoordelijk leider op te treden. Want een ziekte verhinderde den oorspronkelijken leidsman, deze jaarlijksche taak te vervullen, waarvan hij steeds getuigde : „Dit zijn mijn vier aangenaamste dagen van het heele jaar !” Na overleg met den Amsterdamschen heer Tours werd besloten, dit korte reisje te ondernemen naar de Ardennen.

Het jaar daarop, in 1905, kwam Mr. Kerdijk te overlijden. Doch de door hem gestichte reisclub bleef bestaan, en de zomerreizen werden op gelijken voet

voortgezet. De heer Pieters bleef als Kerdijk's leerling en jongere medewerker als vanzelf aan de reisclub verbonden. En aldus verkeerende in Haagsche Toynbee-kringen, kwam hij dan in aanraking met Mr. M. J. van der Flier, die inmiddels ook voor andere maatschappelijke kringen reeds het denkbeeld van goedkoop samenreizen ontwikkeld had. Het gevolg van beider nuttige samenwerking in deze meer algemeene richting, was de stichting eener zelfstandige vereeniging, welke zich als doel de reeds boven omschreven beginselen stelde. En wel volgens deze grond-gedachten, dat het reizen ontwikkelend, opvoedend en veredelend werkt, zoodat het waard is, bevorderd te worden; dat echter het voor genoeg reizen voor de meeste menschen geldelijke bezwaren meebrengt; dat tal van personen uit de breede middenklasse (dus niet degenen, die in aanmerking kwamen, van de Toynbee-voordeelen te genieten), als winkeliers, onderwijzers, ambtenaren en dergelijke personen eveneens in staat gesteld moesten worden, meer profijt van hun vacantie te trekken door het maken van reizen in binnen- en buitenland; dat dit zou kunnen geschieden door practisch samenwerken en een goede organisatie, volgens het voorbeeld der bestaande Toynbee-vereenigingen en sommige buitenlandsche reis-vereenigingen; zoodat het reizen en trekken ook mogelijk zou worden voor personen, die dit vroeger niet konden bereiken, terwijl aan anderen de gelegenheid geboden werd, hun reizen verder uit te strekken, of met minder kosten uit te voeren dan vroeger.

Aldus werd in 1906 de „Nederlandsche Reisvereeniging” gesticht.

En de eerste gezamenlijke reizen konden ondernomen worden. Dat is nu vijftien jaar geleden.

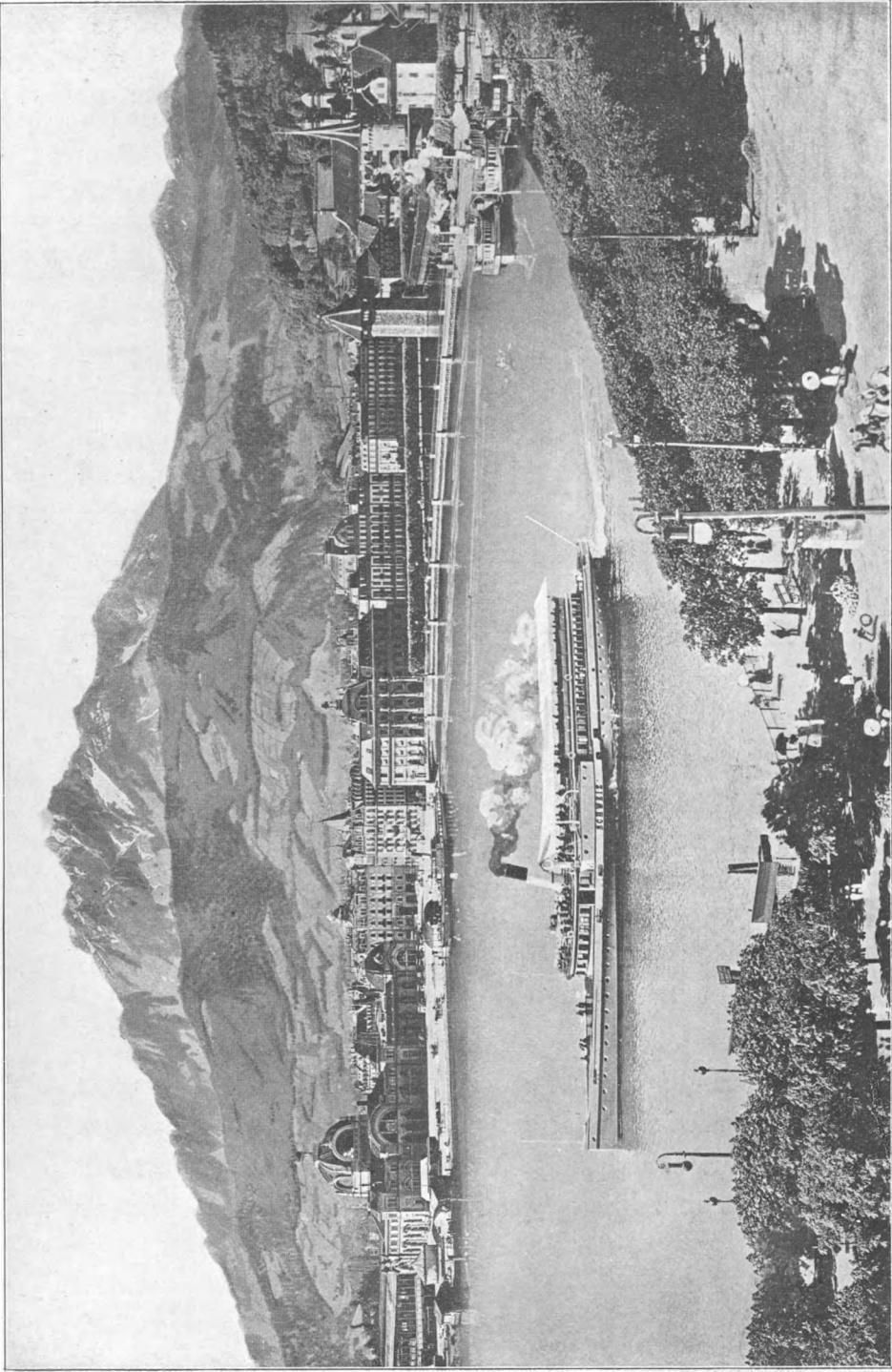
Dus vergelijkt men onwillekeurig het verleden met het heden. In dat eerste hoopvolle, doch overigens zoo moeilijke aanvangsjaar van 1906 werden met de grootste inspanning eenige reisjes in elkaar geknutseld en volbracht, waarbij de 26 eerste deelnemers een gezamenlijk bedrag van *f* 899,95 verreisden. Stelt men hiernaast de laatste cijfers uit de kasboeken en de administratie-folianten der vereeniging, loopende tot 1921 — de abnormale oorlogsjaren inbegrepen — dan komt men over vijftien jaar tot de geweldige getallen van 368 reizen met 9917 deelnemers, en een totaal reisbedrag van *f* 577.426,31⁵.

Zulke cijfers zijn daar als de meest wel-sprekende getuigen van den bloei der vereeniging. Al drukken zij bij lange na niet alles uit. Want welk een som van kennis en genot, welk een winst aan levensvreugde en levensgeluk beteekent niet deze, door bestuur en leiders belangeloos verrichte arbeid voor duizenden onzer landgenooten!

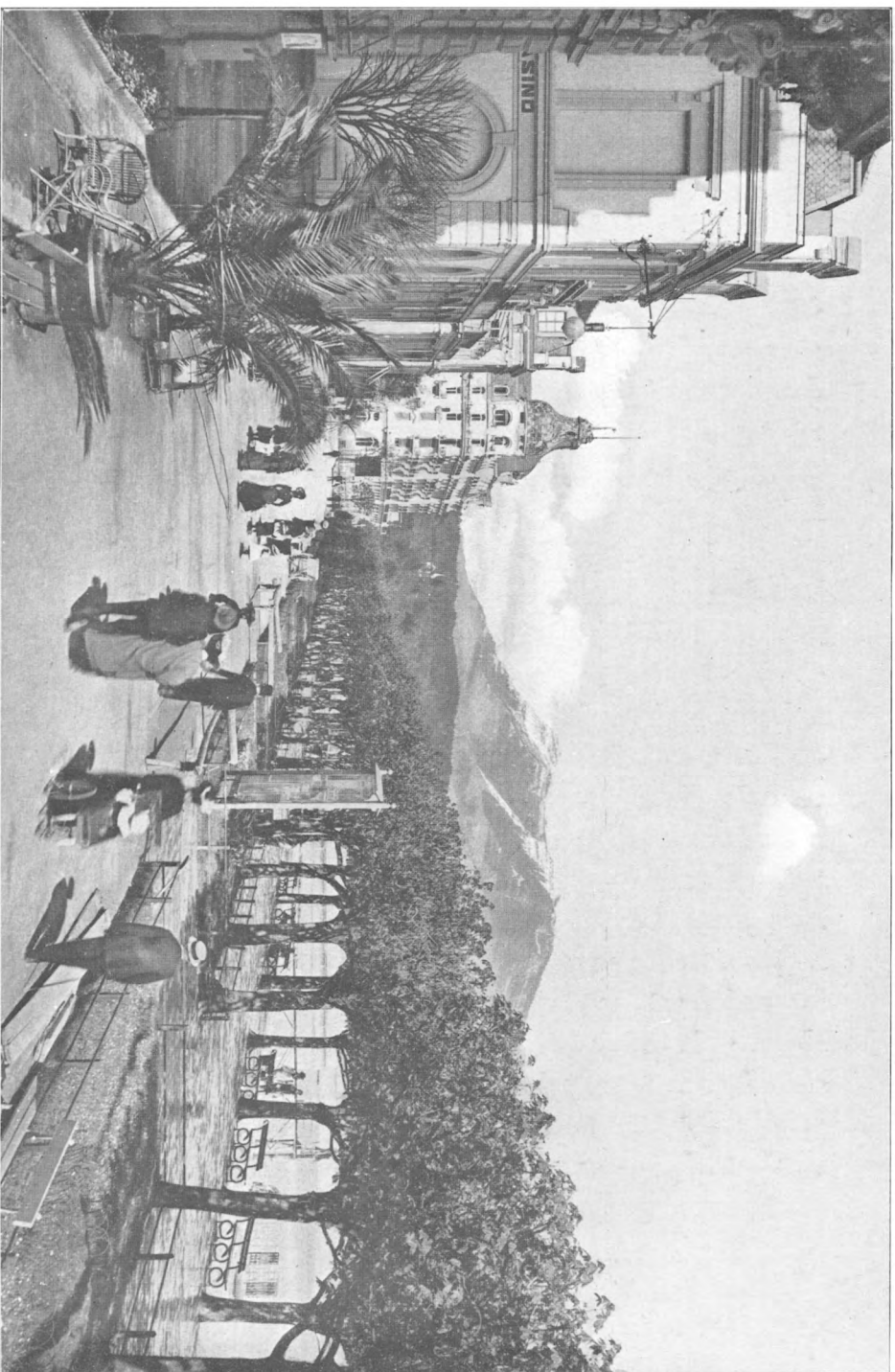
Er is echter méér winst te boeken, behalve al hetgeen, zoo onder de hand als „Afdeelingswerk” aangeduid, onder leiding der Reis-Vereeniging wordt verricht; alle uitstapjes van één dag of enkele uren naar musea, gemeente- of rijks-instellingen, fabrieken, bedrijven van allerlei aard, met nog talrijke fiets- en

wandeltochten, en verschillende leerrijke avond-voordrachten, meestal over reis-onderwerpen, met licht-beelden toegelicht.

Bijna als vanzelf bracht elke uitbreiding van het vereenigings-werk de noodzakelijkheid mee van telkens weer andere vereenigings-instellingen. De voornaamste daarvan mogen hier volgen. Daar is het maandblad „Reizen en Trekken”, dat tegelijk met de vereeniging reeds zijn vijftiende jaargang inluidde. Daar is het „Hotel-Register”, waarin alle ervaringen omtrent binnen- en buitenlandsche hotels van den aanvang af goed geordend zijn bewaard; terwijl het „Reis-Archief”, met de gegevens en rekeningen van al de reeds gemaakte reizen, een uitnemende bron van studie voor de reis-leiders vormt. Daar is de „Reisgidsen-Verzameling”, ondergebracht in het Reis-Archief, bevattende meer dan duizend reisboeken, gidsen, enz. Daar zijn de uitgaven der vereeniging op reisgebied, o.a. het „Reis-programmaboek”, bevattende een honderdtal beproefde reis-programma's met dagverdeeling in binnen- en buitenland, ook een monografie over Zuid-Limburg, gevende een uitnemend samengevat beeld dezer zoo bijzondere landstreek. Daar zijn de „Correspondentschappen”, waardoor de leden der vereeniging omtrent verschillende plaatsen van ons land betrouwbare inlichtingen kunnen verkrijgen. Daar is het „Vacantiehuis-plan”, om te komen tot het bezit van eigen vakantiehuizen voor reis-groepen in binnen- en buitenland. Dan de „Zomer-verblijven”, gemeubileerd en geheel ingericht ter be-

LUZERN MET DEN PILATUS

LUZERN: PROMENADE VOOR HET KURHAUS

schikking gesteld der leden, die ze, zonder dat de vereeniging winst-bejag beoogt, in huur kunnen verkrijgen. Daar is ook de „Kinderruil”, bedoelende de kinderen vanledentijdens de vacantie op zoo goedkoop mogelijke wijze onderling van verblijf te doen verwisselen.

Dit alles wordt voorbereid, geadministreerd, uitgewerkt en ten uitvoer gebracht op het Centraal Bureau der Reisvereeniging, gevestigd aan de Koningin Emmakade 46 te 's-Gravenhage, telefonisch aangesloten onder nummer M. 1372, en dagelijks geopend van 9 tot 5; terwijl steeds eenige deskundige beampten der vereeniging hier aanwezig zijn tot het verstrekken van alle gratis-inlichtingen op vereenigings- en reisgebied. Het secretariaat is er eveneens gevestigd, en van hieruit worden ook de penningen der vereeniging beheerd, terwijl de voorzitter voortdurend den geregelden gang van zaken komt volgen.

Het is hier dus, dat alle Vereenigings-reizen worden voorbereid, welke alseengevolg en voortzetting moeten worden beschouwd van de groote feestreis naar Zwitserland in 1911, bij gelegenheid van het toen feestelijk herdachte vijfjarig bestaan der jonge vereeniging. Deze tocht wordt in de wandeling aangeduid als die der „Drie Honderd”, omdat dit gewoonlijk het getal is der personen, die er jaarlijks aan plachten deel te nemen.

En dan vooral niet te vergeten de groote „Stamreis”, zijnde een der „Vereenigings-reizen”, de bekendste, de populairste, eigenlijk reeds geworden tot de klassieke reisder „Nederlandsche Reisvereeniging”, steeds Luzern

in Zwitserland als doel kiezende, om van daaruit gedurende een week de omstreken van Zwitserlands schoonste alpenmeer, het Vierwoudsteden-meer, te bezoeken.

Doch de ver zich over de grenzen uitstreckende „Vereenigings-reizen”, met name de wel-beproefde „Stamreis”, moesten gedurende de alles ontwrichtende Europeesche oorlogs-jaren van de agenda der Reisvereeniging worden afgevoerd. Ook gedurende de eerste jaren na het intreden van den vredes-toestand, toen eigenlijk ongeveer alles in Europa nog schromelijk overhoop lag, kon er van zulke buitenlandsche gezelschaps-reizen niets komen. Eerst in 1920 besloot het bestuur, dit belangrijke deel van het vereenigingswerk als van-ouds weer op te nemen. Met ongelooflijk veel moeite, na het overwinnen van tal van belemmeringen en bezwaren, zoowel in binnen- als buitenland, slaagde men er in, gedurende de zomermaanden van het jaar 1920 deze nood-gedwongen onderbroken „Vereenigings-Reizen” weer te ondernemen. De kosten waren natuurlijk aanzienlijk veel hooger geworden dan vóór het uitbreken van den oorlog en door de sedert steeds stijgende prijs-verhooging van alles en nog wat. Ook dereis-omstandighedenscheelden veel met vroeger. Doch alles tezaâm genomen was het toch te probeeren!

Toen het bestuur zijn plannen bekend maakte, om de Zwitsersche reizen weer uit te schrijven, stroomden de aanmeldingen van alle zijden overvloedig, ja! talrijker dan ooit tevoren toe. Niet één, maar ettelijke tochten der „Drie Honderd” konden worden uitgerust.

En natuurlijk prijkte daar dan ook weer, lokkend en fascineerend als weleer, de „Stamreis” op het programma, de verre Zwitsersche tocht naar de onvolprezen Vierwaldstätter-See, met Luzern als pied-à-terre.

Toen er dus sprake van was, tusschen den heer A. Pieters en mij, dat ik, ter betere kennismaking met het doel en de werkwijze der „Nederlandsche Reisvereeniging”, eens een harer expedities zou meemaken, sloeg de vereenigings-voorzitter mij aanstonds voor:

„Ga dan mee naar Luzern, en schaar u onder mijn hoede, want mijn hart dringt me, na zoovele verspilde jaren, deze eerste stamreis onzer drie honderd als leider mee te maken!”

Zoo was ik dus van de partij!

DERDE HOOFDSTUK.

DE REIS-LEIDER.

O ver hetgeen van een officieelen reis-leider dezer vereeniging verwacht wordt in positieven zin, en ook wel, tusschen de regels door, in negatieven zin over hetgeen zulk een leider heeft nà te laten, bestaat een afzonderlijk geschriftje, uitgegeven vanwege het bestuur der „Nederlandsche Reisvereeniging”.

Want de leider van een reis-gezelschap is in zijn soort een gewichtig personnage.

Zoo gaat bijvoorbeeld het initiatief voor de verschillende tochten niet uit van het hoofd-bestuur, doch van een willekeurigen leider. Wel bestaat er eene afzonderlijke „Commissie voor de Reizen”, welke de plannen der leiders onderzoekt en ook zooveel mogelijk nagaat, of de leiders, die zich als zoodanig hebben opgegeven, de noodige geschiktheid daartoe inderdaad bezitten, zoowel in practisch opzicht, als in verband met doel en streven der vereeniging. Doch daarenboven bestaat er eene uitvoerige instructie, bevattende tal van bindende voorschriften en bovendien een aantal nuttige wenken, hoe in bepaalde gevallen te handelen.

Het lijkt me wel aardig, wellicht ook nuttig, hier het een en ander aan te halen uit deze leiders-handleiding... Vooral omdat ik, na mededeeling ervan, tot een eigen conclusie wilde komen...

Maar neen! dat is voor straks!

Welnu, in deze „Instructie voor Leiders” wordt allereerst te kennen gegeven, hoe bij het voldoende geschikt achten van een leider, zal worden toegezien op diens kennis van de taal, het geld, de aardrijkskunde, de zeden en gewoonten, de historie en de kunstwerken van het te bereizen land. Excusez du peu! Vervolgens heeft elke aanstaande leider bij de genoemde „Commissie voor de Reizen” in te dienen zijn aanstaande reisplan, met omschrijving van de reisroute, welke klasse per spoor of boot zal genomen worden, het aantal dagen, dat de tocht zal duren, de aanvangs- en terugkomst-data, evenals de punten van aanvang en ontbinding der reis, dan het maximum der reissom, het maximum en minimum aantal der deelnemers. Hierbij behoort eerst nog een voorloopig, later definitief programma van den tocht, met dagverdeeling, terwijl zijn begroting zoo uitvoerig mogelijk gespecificeerd moet wezen, dus zoowel de eigenlijke transportkosten, als ook het logies, de verschillende maaltijden, de fooien, de toegangs-prijzen voor het bezoeken van bezienswaardigheden, de kosten van leiding en eventuele gidsen, en dan nog alle mogelijke kosten, verbonden aan voorbereiding, afwikkeling, rijtuigen, bergbanen, benevens één eenvoudige vertering bij de maaltijden. Bij het opmaken dezer

begrooting moet steeds worden uitgegaan van het beginsel, dat de deelnemers aan alles moeten kunnen deelnemen zonder hiervoor zelf nog extra-reisgeld uit te geven. Worden de deelnemers dus in de gelegenheid gesteld, voor eigen rekening van het programma af te wijken, dan moet zulks afzonderlijk daarop worden vermeld.

Wanneer zijn begrooting goedgekeurd is, en den leider op het hart is gedrukt, vooral rekening te houden met mogelijke omstandigheden, welke in het bedrag der reissom wijziging kunnen brengen, als verandering in spoorweg-tarieven en spoorwegdiensten, noodzakelijke omwerking van het programma en dergelijke eventualiteiten, dan pas verschijnt het geheele plan, geredigeerd volgens een vast formulier, in het orgaan der vereeniging.

Daarna geven zich de deelnemers op, namelijk bij den algemeenen secretaris, die op zijn beurt weer zorg draagt, dat de leider van een en ander op de hoogte blijft. Alle correspondentie, benoodigd voor de voorbereiding, geschiedt echter vanwege den leider. Voornamelijk komt dit hierop neer, dat hij zich verzekert, dat overal op de komst van zijn gezelschap wordt gerekend, en nergens hogere prijzen berekend worden dan vooraf schriftelijk werden overeengekomen. Zelfs wordt den aanstaanden leider in zijn instructie op het hart gebonden, van de maaltijden vooraf een menu aan te vragen!

Natuurlijk vindt hij allerwege faciliteiten bij zijn werk. Het uitvoerig archief der vereeniging, verrijkt met de

stukken en staten van zoo tallooze zijner voorganger-leiders, staat hem volledig ter beschikking; terwijl bij eventueele moeilijkheden de algemeene secretaris hem met technischen raad en daad terzijde staat.

Vervolgens heeft een eerste groep-vergadering plaats, waarbij steeds als voornaamste punten ter behandeling komen de lijst der deelnemers, verkiezing eener reis-commissie, het meenemen van bagage en kleeding, het punt van samenkomst, storting der reissom, nemen der reisbiljetten, het treffen van douaneformaliteiten, mede te nemen proviand, vreemd en plaatselijk geld, insigne, jaardiploma, labels voor de bagage, reisgidsen en programma's, beschrijving der reis, vaststellen van het later uit te brengen verslag; terwijl als bijkomstige bespreekpunten gelden het meenemen van bergstokken, veldflesschen, verrekijkers, schoeisel, foto-toestellen en dergelijke ondergeschikte, doch niettemin bespreekwaardige dingen.

Dan komt langzamerhand de practische uitvoering van een en ander aan de orde. De leider moet zich behoorlijk van te voren voorzien van het benoodigde vreemdegeld; ook trein-kaartjes en gezelschaps-biljetten, gereserveerde wagens en hotelkamers moeten gekocht en besproken worden.

En nu kan de reis dus beginnen! De eerste en voornaamste instructie, waaraan de leider zich alsdan te houden heeft, luidt als volgt: „Op reis heeft de leider zich met toewijding en zelf-verloochening te geven aan de belangen van hen, die aan zijn leiding zijn toever-

trouwd". Natuurlijk kan en moet hij, volgens zijn instructies, steeds naar bevind van zaken raad schaffen met de overige leden der reiscommissie, samengesteld uit enkele der deelnemers aan elken tocht. Het eenmaal vastgestelde programma is de leider evenwel verplicht te volgen, tenzij met algemeene stemmen, die van den leider inbegrepen, anders wordt besloten. Kleine afwijkingen, die geen finantieele gevolgen hebben, worden aan de inzichten van den leider overgelaten. En brengen de na gezamenlijke goedkeuring genomen wijzigingen wél kosten met zich mee, dan moeten deze afzonderlijk met de deelnemers verrekend worden. Staat echter op het programma een wandeltocht aangekondigd en permiteert de meerderheid zich de luxe van een rijtoer, dan is de leider verplicht met de minderheid den wandeltocht te ondernemen.

Gedurende de reis zelve wordt van den leider verondersteld, dat hij de plaatsen, welke bezocht worden, goed kent. Zoo niet, dan heeft hij zorg te dragen, een voldoende studie van een en ander gemaakt te hebben, opdat zijn zakelijke onbekendheid tenminste niet aan zijn reis-gezelschap blijke. Want aan zijn gezag mag niet getornd! Hiervoor waakt eveneens zijn „Instructie", waarin letterlijk vermeld staat: „De beslissingen van den leider gelden gedurende de reis als hoogste uitspraak". Slechts bij nalatigheid of bij een tekort-schieten in zijn leiders-taak bestaat na afloop eener reis gelegenheid, bezwaren bij het hoofd-bestuur der vereeniging in te brengen.

Wanneer eindelijk de geheele reis is afgelopen, de deelnemers weer goed en wel thuis zijn teruggekeerd, dan is de taak van den leider nog lang niet beëindigd. Gedurende de reis heeft hij nauwkeurig aantekening te houden gehad van alle gedane uitgaven; ook bewaarde hij alle kwitanties, nota's en dergelijke stukken, die ter verantwoording der uitgaven in aanmerking komen. En zoo spoedig mogelijk na afloop der reis, uiterlijk binnen een maand, stelt hij zijn rekening samen, zorgvuldig gespecificeerd. Deze wordt alsnu door de leden der reis-commissie nagezien en voor accoord geteekend.

Alle stukken en bescheiden worden tenslotte ingezonden bij den algemeenen secretaris; hiertoe behooren behalve de reis-rekening, rekeningen en kwitanties en verdere bewijsstukken, de naamlijst der deelnemers, de correspondentie met deelnemers, hotels, restaurants, vervoermiddelen, bezienswaardigheden, ook het uitvoerige, aan de deelnemers uitgereikte reis-programma, benevens het nauwkeurig ingevuld reis-rapport, volgens vastgesteld model; eveneens moeten de formulieren voor het „Hotel-register” der vereeniging ingevuld worden; ingeleverd moeten nog de reisgidsen of reisboeken, die voor de reis gebruikt en op kosten der reiskas werden aangeschaft; ook worden aan het secretariaat gezonden de theaterbiljetten, tramkaartjes, menu's, adreskaarten van niet in het reisplan opgenomen plaatsen, opdat dergelijke stukken later aan andere leiders voorlichting kunnen verschaffen; eindelijk is de leider nog verplicht, alles wat ter zake van de gemaakte

reis inlichting kan verschaffen, of voor de geschiedenis der vereeniging van belang kan worden geacht, den secretaris schriftelijk voor het al-omvattend archief der Reis-Vereeniging mee te deelen. En in verband met zijn plicht, om de meest bevoegde en letterkundig best ontwikkelde leden van zijn gezelschap een reisverslag van den gemaakten tocht te doen schrijven, en de deelnemende fotografen op te wekken, van hun reis-foto's een exemplaar af te staan, zendt hij nog deze documenten, benevens de onderweg op rekening der reissom gekochte platen, kaarten, albums enz., naar den secretaris ter verrijking van het archief.

Wel! dit is zoo ongeveer de hoofdzaak der omvangrijke „Instructie voor Leiders”. De détails van wenken en aanwijzingen, der voorschriften en verplichtingen, verwaarloos ik met opzet.

Welk een zorgen en verantwoordelijkheid, zult ge zeggen, welk een taak en opdracht!

Maar ik zeg u, dat in deze uitvoerige, zorgvuldig samengestelde, zeer zakelijke en uiterst practische handleiding, eigenlijk alles vermeld staat behalve de.... hóofdzaak!

Nu is het waar, dat er, nàast het zuiver practische en droog materieele, van allerlei dingen zijn, welke zich nu eenmaal niet laten omschrijven, noch als instructies kunnen worden vastgelegd. Er is zooveel wat des leiders is, dat zich niet reglementair laat beregelen. Vandaar dan ook, dat er onder het keur-korps der vele uitnemende reis-leiders dezer Reis-Vereeniging zoovele verschillen

zijn, zoo talloze nuances. Zoodat men ook hier tot erkenning der eeuwige waarheid komt van de even simpele als diepzinnige verhoudings-leer: „Er zijn leiders, — en leiders”.

Want nadat ik het voorrecht gehad heb, op mijn Zwitsersche reis met een der Luzerner-groepen van drie-honderd, het leiderschap te treffen van den vereenigings-voorzitter zelf, moet ik wel tot de conclusie komen, dat er in de leiders-instructies nog heel wat ongeschreven ontbreekt, omdat dit zich inderdaad niet laat wringen in het steeds ietwat nauwe keurslijf eener reglements-paragraaf.

Zoo zou men iemand als den heer A. Pieters in volle actie moeten zien, om te begrijpen wat ik bedoel met de trouwens onmogelijk te reglementeeren aanvulling van bovenstaande handleiding.

Slechts één artikel is er, dat ongeveer benadert hetgeen ik bedoel, nl. deze goed-bedoelde, doch stellig vage aanduiding: „Op reis heeft de leider zich met toewijding en zelf-verloochening te geven aan de belangen van hen, die aan zijn leiding zijn toevertrouwd.”

Toewijding en zelf-verloochening!

Misschien zal men opmerken, dat dit twee kwalificaties zijn, welke zoo ongeveer alles aanduiden en omvatten wat in ideëlen zin als tot de, niet nader te omschrijven taak eens leiders behoort?

Doch men kan zich „toewijden” en zichzelf „verloochenen” op gansch verscheidene wijzen. En nu staat mij deze voorzitter-leider voor oogen als de personifi-

catie van den waarachtigen reisleader, — toegewijd en zelf-verloochenend in de opperste beteekenis dezer begrippen!

Als jeugdig Toynbee-idealist, uit de school van den eminenten Mr. Kerdijk, diens leerling, mede-werker, later plaats-vervanger en opvolger op het gebied van kleine gezelschaps-reizen van Toynbee-leden; door zijn maatschappelijk beroep, Administrateur der Haagsche Openbare Lees-zaal en bibliotheek, aangewezen om en in staat tot voortdurende zelf-ontwikkeling op elk geestelijk terrein; van huis-uit gepassioneerd reiziger, die niet slechts in het eigen land, doch liefst daarbuiten, ver over de grenzen naar merkwaardigheden zoekt bij andere menschen en andere volken; een, dien het trekken in hart en nieren zit; daarbij begiftigd met een geweldige dosis paedagogischen gemeenschaps-zin, zoodat wat hij zelf als kennis vergaard heeft gul verlangt uit te deelen aan anderen; eindelijk door een jarenlange praktijk toegerust met een benijdenswaardig evenwicht, wat hem telkens te pas komt bij den omgang met zoovele en zoovelerlei lieden; daarenboven gezond en veerkrachtig van geest, schijnbaar nooit vermoeid, tenminste uiterlijk den indruk wekkende, alsof hij het niet zou kunnen zijn; van goed humeur, liefhebber van „le bon mot”, makkelijk en vlot spreker, die gewend is „à l'improviste” een luisterende menigte van honderden toe te spreken; ook ernstig en gevoelig als het pas geeft, vooral wanneer hij wil aanduiden de grootschheid en heerlijkheid der natuur, waarheen hij zoo straks zijn

gezelschap gaat leiden; eindelijk, naast de groote lijn van zijn leider-schap, bezorgd voor het welzijn van elken mede-reiziger, tot in het aller-kleinste, als een vader en moeder tegelijk voor ieder, die hem slechts aanklampt; en nooit nukkig of onwillig, om het oor te leenen aan de aller-nuchterste opmerkinkjes of leuterigste vraagjes, waarmee hij zoo van tijd-tot-tijd belaagd wordt; behept met de „Tarn“-gave van overal tegelijk zijn, en indien zijn alom-aanwezigheid eens een hoogst enkele maal hapert, zich dan listiglijk bedienend van zijn signaal-horentje, waarop niemand weet te blazen als hij, zoodat hij onmiddellijk de drommen zijner reis-genooten rond zich verzameld heeft, teneinde hen de een of andere noodzakelijke mededeeling te doen, aangaande het reis-programma, of om hun een, volgens hem noodzakelijke toelichting te verschaffen, op geschied- of staatkundig gebied, economisch of materialistisch, pathetisch of filosofisch, geologisch of paleontologisch, architecturaal of picturaal, aesthetisch of etisch, lucullustisch of epicuristisch, sportief of toeristisch . . . kortom! omtrent al hetgeen zijn gezelschap zàl gaan aanschouwen, of juist voor oogen hèèft, of reeds zàg . . .

Ja, zóó ongeveer is wel de vereenigings-voorzitter in zijn hoedanigheid van reisleader!

Ik heb hem mogen bestudeeren in de streng-besloten intimiteit der vergaderingen van groeps-leiders, waartoe behalve hij zelf nog zijn ijverige broer, de heer I. Pieters, en de niet minder onvermoeide heer J. J. van Egmond behoorden. Bij vroeg-ochtend, bij langen treindag, bij

vallenden avond, tot in het holst van den nacht was hij aan het beredderen en overleggen van al hetgeen zijn, zorgeloos zich aan hem toevertrouwend reis-gezelschap van drie-honderd aanbelangde.

Dadelijk bij aankomst, na regeling der indeeling over minstens een dozijn uiteen-liggende hotels, stond hij al weer op een onbeheerd staanden handwagen, het op zijn wel-bekend hoorn-signaal rond hem verzamelde gezelschap toe te spreken, hen vertellende, — dengenen vooral, die voor het eerst den voet zetten buitenslands en daar nu de hooge omtrekken te zien kregen van het alpen-landschap, dat het Vierwoudstedenmeer kontoe-reert, — wàt wel een bèrg is, wat men verstaat onder de aanduiding „alpen” of „gletschers”, wèlke de be-teekenis is van dit Zwitsersche bergmeer, dat aan den eenen kant den Reuss opneemt, om deze grillige rivier aan den Luzerner-kant weer vrij te laten.

Hij verklaart zoowel de historische als de plastische schoonheid vanden stervenden leeuw van Thorwaldsen, en meteen laat hij zich gaan in een prae-historische toelichting op gletschermolens en andere ijstijd-reminiscensies uit den Gletschertuin van Luzern.

Den volgenden dag heeft hij met tact zijn plaats gekozen op de Rütli-Wiese, het rotsig bergweidje, schuin tegenover de Tell's-kapel, ter befaamder plaatse, waar de Zwitsersche onafhankelijkheid bezegeld en bezworen werd, nadat Willem Tell den heerschzuchtigen landvoogd Gessler den voet had durven dwars zetten. En het klinkt stemmings-vol, zelfs ontroerend, wanneer

deze gevoelige, rustige verteller, juist op dèze plek, het opaal-blauwe meer omlaag, achter ons de ruig-begroeide bergwand van den Seelisberg, daarachter hooger weer de sneeuw-betopte Uri Rothstock, het in stille aandacht naar het al-oude, fiere verhaal uit begin 1300 luisterende gezelschap Hollanders uitnoodigt, der Zwitsersche vrijheid ter eere, eenige volksliederen aan te heffen.

Wanneer we eenige dagen later aan den wijden overkant van denzelfden meer-arm gezamenlijk de prachtige wandeling maken van Sisikon naar Fluelen, de in den steilen rotswand uitgehouwen Axenstrasse langs, dan houdt op zijn bevel het gezelschap halt bij de Tellskapelle, de plaats waar volgens overgeleverde verhalen Willem Tell, na den appel van het hoofd van zijn zoon te hebben afgeschoten, doch niettemin door den woordbrekenden landvoogd Gessler als gevangene over ditzelfde meer werd gevoerd, uit de boot wist te ontsnappen, om hier den voet aan wal te zetten, en dus later in de gelegenheid te zijn, den vertegenwoordiger der Habsburgers zijn pijl door het hart te schieten. En het is hier, dat ik hem hoor reciteeren de aanvangsregels van Schiller's „Tell”-tragedie :

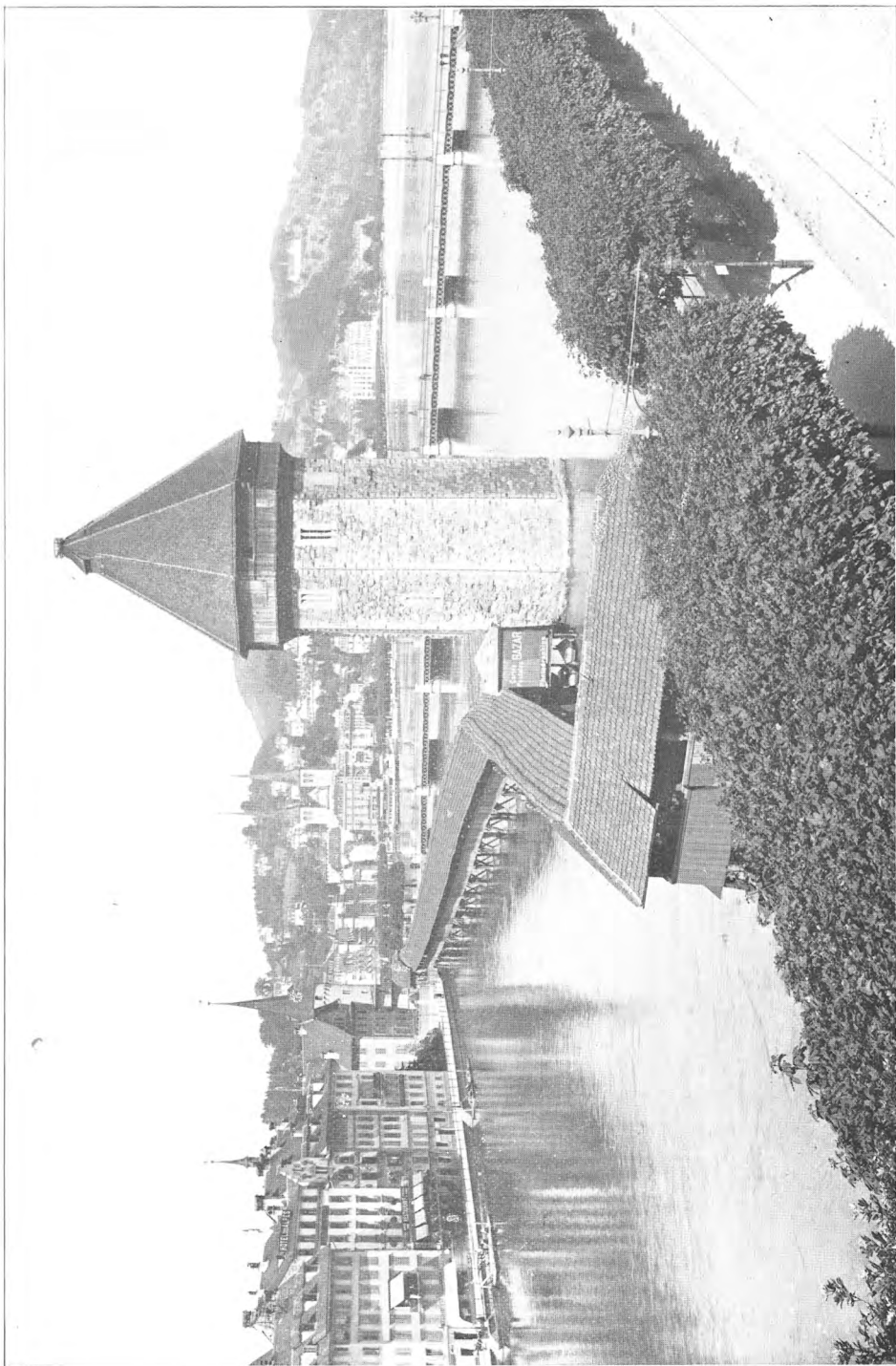
„Durch diese hohle Gasse muss er kommen
„Es führt nur ein ein'ziger Weg nach Küssnacht . . .”

Maar ik heb hem ook hooren tafelredevoeren op den hoogsten top vanden Rigi-Kulm, bij een glorieusen maaltijd op den meest glorieusen zonnedag, toen deze anders zoo nukkige uitzichtsberg zich wel in volle majesteit

aan ons gezelschap wilde vertoonen. Ik heb hem ook hooren speecheu, na onze natuur-emoties van Aare-Schlucht en Obern Reichenbachfall, aan het noenmaal in Meiringen. En nòg eens, boven in de bergen, op den pas, in de groote zaal van het kleine station Göschenen, waar de Gotthard-tunnel zich den massieven bergklomp, inboort.

Ja, waar voerde hij niet het woord? Steeds te pas, op het juiste moment, wanneer de aandacht van zijn reisgenooten op het een of ander bizondere natuurverschijnsel moest worden gevestigd, of een dood-nuchtere opmerking aan allen kenbaar moest worden gemaakt, aangaande een door toevallige omstandigheden vervroegd trein-uur. Hetzij toelichtend dan wel verklarend. Soms om aan de naar hem luisterende schare een plaatselijke sage te vertellen, zooals die, juist ter grimmige plaatse zelve zoo huiverig-klinkende diabolische anecdote der Teufels brücke; een andermaal om ons de Goethiaansche interpretatie te vertellen van den naam Andermatt. Nu eens om aller nieuwsgierigheid toch maar gespannen te houden op de bizondere constructie der keertunnels, welke zich als het ware spiraalsgewijze omhoog winden rond het aardige kerktorentje van Wassen; dan weer om een theorie te verkondigen over de rotsformaties van Aare- of Reuss-kloven.

Onvermoeid in actie, het eerst bij de hand, tot het laatst op zijn post, immer kweek van geest en ree' van body, nooit vergetend wat hij zich als zijn ideale leiders-

LUZERN : KAPELBRUG EN WATERTOREN

De Algemeene Voorzitter in functie als leider.
„En hier, dames en heeren, ziet U”

*(Uit het Gedenkboek, uitgegeven door de Afdeeling
Amsterdam bij het 10-jarig bestaan der N.R. V. in 1916)*

taak voor oogen stelt: den tochtgenooten het veredelend en ontwikkelend genot te schenken van een onder ervaren leiding volbrachte reis.

O! indien dezen uitnemenden voorzitter en uitstekenden leider der Reisvereeniging ooit een monument moest worden gesticht, wist ik wel, hoe hem af te beelden! Dan had men slechts als voorbeeld te nemen den aardigen teekenkrabbel, welke ik eens van den heer A. Pieters zag:

De spitse kegel van een alp, en met armen en beenen om dien bergtop geklemd de waardige persoon des voorzitters; doch hij is genoeg alpinist om de handen vrij te laten; dus steekt hij den eenen wijsvinger met paedagogisch gebaar als tot luisteren opwekkend omhoog, en het is, alsof na het wel-bekende hoorn-signaal zijn duidelijke stem weer-klinkt: „Dames en heeren!” De andere wijsvinger wijst omlaag, ter aarde, naar het een of ander plekje, waarop hij aller aandacht meent te moeten vestigen: „En hier ziet u . . .” Om zijn al-zeggenden aanwijs-vinger verdringt zich dan een dicht groepje van zijn reis-gezelschap.

Ik zou echter niet weten wààr zulk een standbeeld te plaatsen, — ergens in Zwitserland als bekroning van een der vele alpen-kruinen, welke hij van jaar op jaar zijn duizenden volgelingen aanwees en verklaarde? . . . of ergens in het hartje der Haagsche residentie ter meerdere siering dezer internationale monumenten-stad, waar de voorzitter der „Nederl. Reisvereeniging” leeft en werkt voor de zijnen?

Intusschen spreek ik de hoop uit, dat Pieters' standbeeld nog lang, heel lang op zich moge laten wachten.

Zijn tien-duizenden leden zien hem liever in levende lijve, en luisteren liever naar zijn prettige, levende stem!

Want een leider in steen is een steenen lijder.

VIERDE HOOFDSTUK.

HET REIS-GEZELSCHAP.

Gelijk een lappedeken heb je 't je voor te stellen, — de samenstelling van zoo'n reis-gezelschap! Bijeengezocht uit de meest heterogene bestanddeelen. Als een bont harlekijnspek, als een ruiker wilde bergbloemen. Van alles en nog wat. Het mannelijke deel van de meest verscheiden toevalligheden; het vrouwelijke contingent al niet minder varieerend.

Er laat zich geen peil op trekken wie daartoe al zoo behooren. Zij vormen allerminst één maatschappelijke groep, — of het zou de breede kern van onzen hollandschen middenstand moeten zijn. Doch dat is het toch ook weer niet. Want de maatschappelijke beroepen van al deze lieden loopen te veel uiteen.

Eerst probeer je wel, ze thuis te brengen naar hun beroep of stand. Je tracht ze te rubriceeren. Bijvoorbeeld naar het uiterlijk. Je buurman op het over-volle perron, die man met z'n kouwelijk air, al is 't heetezomer, met z'n japansch-rieten „coöfah"-hengsel-taschje, — dat moet stellig 'n Indisch verlofs-ambtenaar wezen, van de makkelijke gelegenheid gebruik makend, om even

„Zwitserland te hebben gedààn”! . . . en dat groepje daar, gezellig druk als goede bekenden, correct zonder in lawaaiigheid te vervallen, met makkelijkheid zich bewegend door de wat zenuwachtige menigte, m’n hand er af, als ’t geen militairen zijn, die de officiers-uniform voor een weekje aan den kapstok hingen, om een kort verlof buitenslands door te brengen, ditmaal verbonden à-la-suite van de „Reisvereëning”! daar ginds tracht je je nieuwsgierigheid te bevredigen, wie of wat toch wel die verschillende dames en heeren zijn tot welke maatschappelijke groepen ze behooren, — zijn ’t artsen, advocaten, predikanten? . . .

Het wordt echter al makkelijker, indien je deze studie naar de natuur vervolgt, door af te gaan op enkele gangbare standaard-typen, — die daar kon wel een oud-gediende zijn, en die juffer lijkt sprekend op ’n ouwerwetsch plakplaatje! . . . wat voor soort sport-gemanieerdheid braniet gindsch jongmensch uit, en wat is dit voor een bevallig, lenig winkeljuffers-figuurtje! . . . vertoont die statigheid niet zijn hoofd-onderwijzers-indrukwekkendheid, en behoort dat smalle en eigenwijze snuitje niet aan een klasse-onderwijzeresje? . . . ha! daar heb je de vertegenwoordigers van den boerenstand, hij met z’n onverschilligen verweerden boerenkop, zij op z’n boerinnen-paaschbest, in krakende zijde, de zware bloed-koralen halsband om, ringen over de rood-gekarnde vingers, massieve armbanden rond de vleezige polsen!

Doch deze oppervlakkige studies naar de natuur

geef je al gauw op. In onze ge-egaliseerde gemeenschap springen de typen niet meer zoo bont en willig naartoren. Elks manieren zijn vrijwel eender geworden; aller spraak is zoowat dezelfde; onze kleeding werd geconfectioneerd! En eerst bij nadere kennismaking kom je er achter, al pratende, over-en-weer van je-zelf vertellend, wat de èèn is, wat de ànder in het dagelijksch leven uitvoert.

Maar zelfs dan kom je nog niet veel verder als het bijeen-sorteren van enkele hoofdgroepen van beroepen.

Zoo zijn het bij de mannen voornamelijk menschen, tot de onderwijs-wereld behoorend, vanaf schoolhoofden tot piepjonge schoolmeestertjes, maar ook leeraren aan onze H.B.S.-en en docenten aan Gymnasia. Verder heb je er tal van meer of minder gesitueerde ambachtspatroons bij, eigenaars van druk-beklante zaken en ook kleine baasjes, die alleen maar voor zich zelf werken. Dan de winkeliers-stand niet te vergeten, neringdoenden, die zoo 's voor een weekje van achter hun over-drukke toonbank wegliepen, of eerbare boekhandelaars, die in plaats van het stof van hun boeken en schrijf-benodigheden eens een hap àndere lucht verlangden in te ademen. Veel kantoor-bedienden zijn er vooral bij, geëmployeerden uit den groothandel en uit den kleinhandel, Beurs-bedienden en effecten-mannetjes, kantoorheeren aangoederen-of-assurantie-bedrijf verbonden. Vervolgens de groep van ambtenaren, aangesteld bij Rijks-instelling of Gemeentelijk bedrijf. Een belangrijk gedeelte eindelijk de kleine-renteniers, die het

er naar hun omstandigheden royaal, soms wat zuinigjes van nemen, maar toch nimmer zóó krap zijn uitgevallen, of 'n zomersch reis-plannetje kan er wel af.

En op eendere wijze de vrouwen rangschikkende, kom je als vanzelf tot een bijna soortgelijke indeeling. De grootste groep is die der onderwijzeressen, zoowel van middelbaar als van lager-onderwijs; velen vergrijsd in de paedagogie, anderen, piepjong, blijkbaar nauwelijks van de Normaalschool losgelaten. En navenant zijn hare gedragingen! De patroons- en winkelstand is bij de dames niet zoo sterk vertegenwoordigd. Of het zouden de echtgenooten moeten zijn, welke hun ontspanning-behoevende kostwinners op reis vergezellen. In deze breede groep komt derhalve ook het grootst aantal gehuwde paren voor. Onder de volgende categorie, die der kantoor-dames, komen geèn gehuwden voor. Slechts dames-seules! Boekhoudsters, het hoofd nog vol cijfers, steno-correspondenten, die haar handels-correspondentie in de steek mochten laten, en natuurlijk de type-writers, die voor een zalig vrij weekje het enerverend toetsen-getikkereenskunnen doen zwijgen. Dan ontmoet je er ook ettelijke pleegzusters, haar breed-blanke boezelaars afgelegd, het ingetogen en toch zoo kokette mutsje zoolang weggeborgen; want ze zijn nu eens uit haar ziekenhuis- en ziekenkamer-omgeving; in plaats van hulpbehoevende, lijdende menschen hebben ze nu eens niets anders dan gezonde, levensblijde menschen om zich heen. En evenals er bij de mannen een afzonderlijke groep bestaat van niet meer werkenden,

hun luie leventje levende van kleine-renteniers, zoo bestaat ook bij de dames-afdeeling een uit verschillende elementen saâm te stellen soort, van bij twee of drie, dikwijls ook alleenig reizende oudere jofferen, aan te duiden als kleine renteniersters.

Eén belangrijke groep onderschei' je bij de vrouwen, namelijk die, welke je eenvoudig zou willen betitelen als: de huismoeders. Ze zijn soms in gezelschap van haar mannen, voor wie dan dit vacantie-uitstapje als een voor hèn hoogst-noodzakelijke opkikking geldt. Of wel ze zijn alleen, de man thuis gelaten, omdat hij deze bergreis niet zich zelf, doch het liefst aan moeder-de-vrouw gunde. Omdat zij het is, die in de eerste plaats aan zoo'n kostelijk verzetje behoefte heeft.

Wat dit, achter de huis'lijke schermen, een moeite en omslag, een overreding en bespreking gegeven moet hebben, om de slovice huisvrouw te bewegen, haar huishouden nu eens voor een weekje aan kant te doen, en het er eens van te nemen! Je moet de ziel en de opofferingsgezindheid der hollandsche gezins-moeder uit onzen huiselijken middenstand kennen, om te weten hoeveel moeite het haar man en kinderen heeft moeten kosten, haar tot zoo'n buitenlandsche reis te bewegen; en hoe dan de moeder zichzelve als het ware heeft moeten losrukken van haar gezin, om in dien Zwitserschen trein te stappen! . . . Maar als ze maar eenmaal den rook van haar fornuis niet meer ruikt, den toren van haar stad niet meer ziet, aan de ongewone trein-omgeving gewend is, de grens achter zich heeft, — dan begint

ze, méér wellicht dan één van de anderen, te genieten van haar vacantietje, van haar buitenlandsche reis, van de nieuwe, wonderbaarlijke natuur, van de vreemde, mooie indrukken. En ze keert straks thuis terug als een hernieuwd mensch, opgefrischt, door-gewaaid, ja! verjongd, — het ongelooflijke wonder van slechts één week alpen-ozon!

Zoo gis je, als mede-reiziger, reeds naar elks meer intieme motieven van het op-reis-gaan. Ook dit is een belangwekkende studie waard!

Waarom gaan al die gemeenschappelijke alp-toeristen wel van huis, aanvaarden ze den verren tocht naar het buitenland, zoeken ze de alpennatuur op, begeven ze zich op deze, in haar soort en beteekenis gróóte reis?

Naar het uiterlijk laten zich hun verschillende beweegredenen al evenmin aflezen. Je gist er naar; je raadt; je probeert te begrijpen. En zooals je pas langzamerhand er achter komt, hoe de individueele samenstelling is van zoo'n gemengd reis-gezelschap van ettelijke honderden menschen, — eveneens lukt het je pas geleidelijk, te definieeren wát het kan zijn hetgeen al deze zoo verschillend-aangelegde, uit velerlei kringen komende, elkaar in geenerlei opzicht na-bestaande lieden de verre en moeizame reis doet aanvaarden.

Dan blijkt pas, hoe het van allerlei verlangens zijn, welke om bevrediging zoeken, hoe de meest uiteenloopende motieven hen tot elkaars mede-reizigers maakten.

Er zijn er bij, die de stille begeerte van zoovelen in

het bloed voelen goesten van te willen reizen en trekken, ver van huis te gaan, den dagelijkschen sleur te ontvlieden, wat anders te zien, te hooren, te proeven, te ruiken! . . . Er zijn er, die, als gekerkerd in den nauwen tredmolen van hetzelfde eenvormige leven van den eenen op den anderen dag, er naar gesnakt hebben, de maatschappelijke boeien eens te verbreken, vrij te zijn, er uit, naar buiten, over de grens van het eigen land, het lokkende vreemde tegemoet, iets anders en iets meer van de wereld te mogen aanschouwen, in plaats van thuis altijd weer hetzelfde, hetzelfde, hetzelfde! . . . Er zijn er bij, die hun kennis verlangen te vermeerderen, hun begrippen over vreemde landen en volkeren, hun voorstelling van andere natuur en andere sfeer hopen te verruimen en verdiepen, aldus hun algemeene kennis, theoretisch en thuis vergaard, toetsend aan de werkelijkheid van wat ginds bestaat en leeft en te aanschouwen valt, — de prachtige toegepaste aardrijkskunde dus beoefenend met de levende voorbeelden voor het grijpen! . . . Er zijn er, die om begrijpelijke en wel zeer practische redenen zich te beperken hebben tot slechts een korte en goedkoope vacantie-ontspanning, maar dan toch in dien schaars-toegemeten tijd zooveel mogelijk willen zien en genieten, omdat zij waarlijk geen tijd, en ook geen geld hebben voor lange en kostbare reizen . . . Er zijn er wien het ontbreekt aan het zoogenaamde reis-initiatief; die nooit zelfstandig weten te beslissen waarhèèn ze op reis believe te gaan; die zóóvele omslachtige, onuitvoerbare onprac-

tische reis-plannen over hoop halen, dat ze er ten laatste als een nachtmerrie tegen op zien; en die als een zegenbrengende uitkomst aanvaarden het kant-en-klare reisplan hunner vereeniging, welke zoowel initiatief als decisie voor hèn neemt! . . . Er zijn er, die lijdende zijn aan de allemanskwaal van gemakzucht, ze zien op tegen het te voorschijn halen van een atlas of reisgids; ze aarzelen bij het bedenken van een geschikt reis-gebied; ze huiveren voor een trein-tabel en schuiven Baedeker als een gevaarlijke hersen-inspanning zoover mogelijk van zich af; ze zouden er uit zich zelven nooit aan denken, een zelfstandigen brief te schrijven naar een buitenlandsch hotel; en zèlf een doorgaand spoorwegbiljet bestellen, — m'n lieve luie hemeltje! wat 'n kopzorg en geestelijke vermoeienis, om zèlf te reizen in plaats van je te lāten reizen! . . . Er zijn er bij, buiten staat, door hun eeuwig beperkt en eng sleur-leventje, in aanraking te komen met andere menschen, ook jong, ook levenslustig, ook bezielde met levenslust en levenszin; dus zoeken zij op ongezochte manier naar gezelschap, naar mede-menschen; ze kijken rond onder al die vele reis-genooten; naar geest-verwanten, naar soort-genooten, of wel is het juist bij voorkeur tot ànders-denkenden, ànders-voelenden, dat zij zich aangesproken voelen, zoekende deels naar een natuurlijken omgang met nu eens geheel àndere maatschappelijke groepen dan die waarmee zij voortdurend het overige heele jaar hebben te verkeerē . . . Er zijn er, die zich, niet zonder overwinning van schroom, hebben los

gemaakt van hun eigen eenzaamheid, die tastend, argwanend bijna, over-voorzichtig, toch opzettelijk zich uit hun eenzaamheid hebben willen verplaatsen in dien grooten, breeden kring van talloos-velen; die, al durven zij het zich zelf nauwelijks bekennen, naar gezelschap, gezelligheid, gemeenschaps-gevoel haken, en het in deze omgeving van tezamen reizende, tot één-zelfde vereeniging behorende, van eenzelfde reisdoel vervulde mede-reizigers hopen te vinden . . . Er zijn er bij, die moe en overspannen, zich losmaakten, voor een week, van den drukken werkkring en ingespannen arbeid; ze snakken naar afleiding, ontspanning, opfrissing, reikhalzend naar dat heerlijk begrip „vacantie”, en dus nieuwe krachten, nieuwe gedachten, nieuwe gezondheid, nieuwen stimulans wenschen te vergaren . . . Er zijn er, die oolijk, schier onbewust op avontuur uit zijn, — andere gezichten, andere stemmen, andere gesprekken, andere denkbeelden, andere menschen willen ontmoeten en leeren kennen, het risico verlangen te loopen van het bonte reis-gezelschap met al de daaraan verbonden mogelijkheden; het zijn de dolende zielen, de denkende geesten, de verliefde harten, — die speuren, wie weet! naar het romantisch reis-gebeuren, de idyllische toevalligheid van het samentreffen, de stemming van het vreemde, de bereikbare mogelijkheid der onbereikbare onmogelijkheid!

Vertoont het zich niet gelijk 's levens kaleidoscoop zoo'n reisgezelschap! Al die enkelingen, die nu samengaan, ouderen als jongeren, gezeten burgers en kleine

luyden, deftigheden en eenvouds-menschjes, egoïstische klaploopers op elkaars omgang, en gulle uitdeelters van eigen altruïsme, eenvoudige zieltjes, die amper weten naar welk stuk van de wereld ze worden geleid, en knap-gestudeerde binnen-vetters, die nu de vruchten plukken van al hetgeen ze, na maanden vóór-studie, in den vreemde zullen gaan ontdekken! . . .

VIJFDE HOOFDSTUK.

DE TREINREIS.

Wanneer de extra-trein, welke de uit Holland naar Zwitserland vertrekkende groepen zal vervoeren, geheel „vol” is, maar dan ook letterlijk vól, telt zoo’n reis-gezelschap ongeveer zes honderd menschen.

Een kleine volksverhuizing.

Amsterdam, ’s-Gravenhage en Rotterdam leveren natuurlijk de grootste kwantums. Maar ook op de tusschen-stations, als Haarlem, Leiden, Delft, Schiedam, Dordrecht en Roosendaal stopt de trein, om telkens een plukje plaatselijke deelnemers aan den tocht op te nemen. En al deze stations dienen dan weer als verzamelpaatsen voor reizigers uit den omtrek. Zoodat er bij zijn, die reeds den dag vóór het vertrek van achter uit de provincie zijn komen reizen, om bijtijds hun plaats-van-bestemming te bereiken.

’s Morgens vroeg, o! héél vroeg — stad en station in nachtelijke nevelen gehuld, de straatlantarens nog brandend, slechts een teere aankondiging van den nieuwen zomerdag, hoog in de lucht, door een zwak aangloren van den oosterkim, — lang vóór het vroege

dag-ontwaken schimmen de bepakte en behandkofferde reizigers reeds naar de hun aangegeven verzamelplaats.

Hoe grauw lijkt dit alles dan, wanneer die nachtelijke reis-vaardigheid het slaperig station uit zijn dommel komt wekken! De reis-menschen zelf, na korten slaapnacht, of wel uit reis-zenuwachtigheid volstrekt zonder nachtrust gebleven, helpen dan niet bepaald, om dit toonlooze overgangs-beeld van nacht op dag te vervroolijken. Doch verschillende groepjes voeren toch reeds hun gesprekken. Het zijn alleenige reis-aspiranten, die zich uitgeleide laten doen. En hun familieleden en vrienden zorgen voor wat vertier.

Zelfs als in den lichter-wordenden vroeg-ochtend de trein van het Amsterdamsche Centraal-Station vertrekt, klinken er hoezeetjes en joecheetjes! Er is zakdoekgezwaai en hand-gewuif! De achterblijvers gedragen zich het tierigst, zooals dit gemeenlijk het geval is.

In den trein zelf hebben de reizigers hun plaatsen gezocht. Ze beginnen zich in te richten voor de lange reis. Er zijn al bepaalde groepjes gevormd, waarschijnlijk die van huis-uit bij elkaar behooren, en dus samen zoo'n coupé derde-klas vullen.

De groote trein-invasie heeft echter pas plaats in Rotterdam, waar het toch al zoo primitieve Delftsche-Poort-station een chaos vertoont van een uit Zwitserland terugkeerenden extra-trein, terwijl diezelfde trein dadelijk weer dienst moet doen, om het wachtend gezelschap naar Zwitserland over te brengen. Een broehaha van stemmen. Gestommel en geroes. De

thuis-komenden, moe-gereisd, geradbraakt na een einde-loos-langen treinzit van 35 uur op de harde banken, beschikken nog over voldoende frissche geestdrift. Ze vertellen: „De treinreis liet te wenschen over, zoowel in België als in den Elzas; lange vertragingen zijn er nog onvermijdelijk; het spoorweg-materiaal bevindt zich niet in al te zindelijken toestand. Het is behelpen en aanpassen!” . . . Toch schijnt hun stemming na anderhalven dag onafgebroken treinreis nog monter. Ze zien er niet eens zoo slaperig of uitgeput uit. Van het volle perron rijdt de vertrekkende extra-trein langs hun wuivende gelederen: „Goeie reis! . . . en mogen jullie het nèt zoo mooi treffen als wij!”

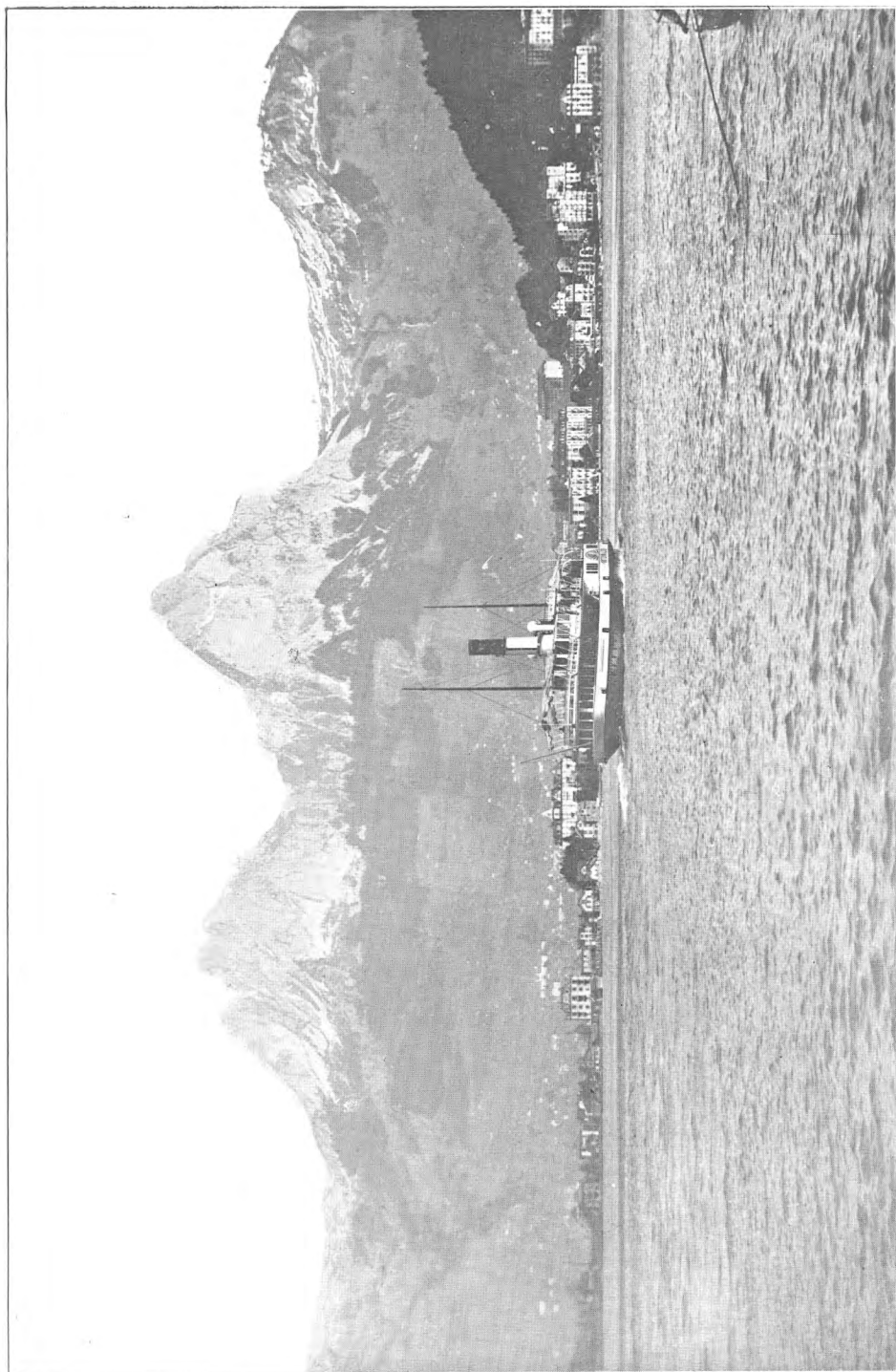
De lange trein heeft zich nu voor goed in beweging gezet.

Op weg naar Zwitserland! Het is verrassend zoo vlug en handig als het inwendige der verschillende coupé's elk zijn eigen karakter heeft aangenomen. De menschen hebben reeds over-en-weer kennis gemaakt. In het voorste gedeelte van den trein bevindt zich het voor Interlaken bestemde reis-gezelschap; in het achterste gedeelte de groep, welke Luzern als einddoel heeft. Tot Bazel reist men ongescheiden. Maar toch is er een soort afscheiding, bijna onmerkbaar, stellig onopzettelijk, — daar waar de voorste vijf waggons de Interlakensche, en daar waar de laatste vijf Luzerner waggons de twee afzonderlijke groepen, elk van 300 reizigers bevatten.

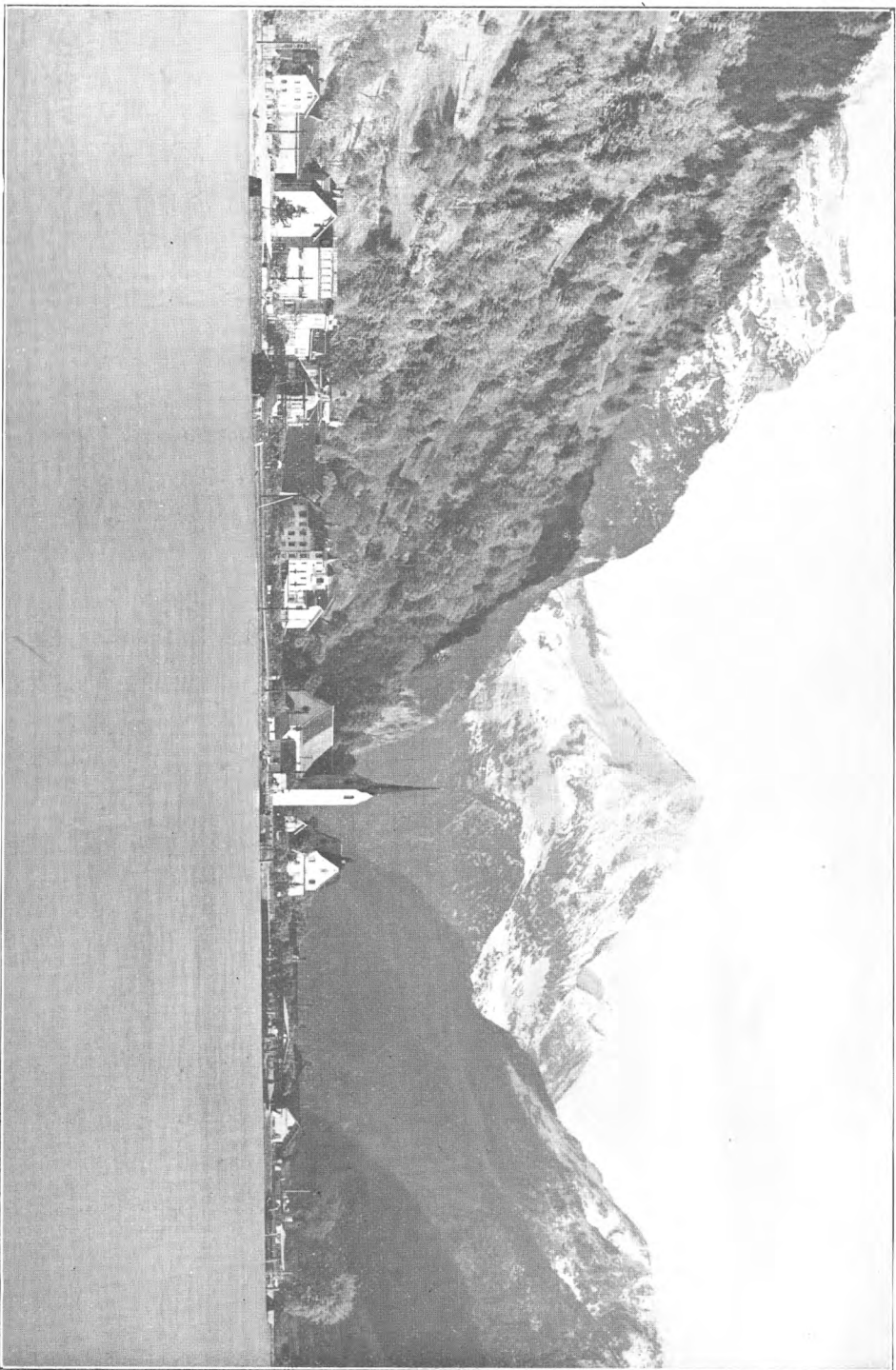
In hun verschillende coupé's zijn de menschen intus-

schen geïnstalleerd. Boven in het bagage-rekje zijn de handkoffers en valiezen, de doozen en pakken geborgen. Wat gedurende de treinreis zelf dienst moet doen is te voorschijn gebracht. Als knusse gezinnetjes zitten ze bijeen, met zes, soms met acht menschen in één coupé. Overal is het druk van gezellig gebabbel.

Dat vroeg-opstaan vóór dag-en-dauw hebben ze zich al uit de kleeren geschud. Ze praten zich bij. Over-en-weer kennis maken, als ze elkaar al niet kenden. Uitwisseling der eerste indrukken. Er worden gemengde coupé's gevormd. Ook enkele dames-coupé's — maar dit is zeldzaamheid! En zoo'n enkele mannelijke rookers-wagen. Soms lijkt het een familie-tafereel: de oudelui met de jongelui. Jonge stelletjes zitten smoespelend naast-elkaar. Een enkel knapt er nog z'n uiltje. Een grapjas maakt zijn coupé al aan het lachen. Twee ouwe heeren hebben een zwaren boom opgezet, . . . politiek, dure tijden, bolsjewiekerij, belastingen. Een onbedaarlijk gegiechel achter uit den doorloopenden treingang van een druk troepje dollende jonge meisjes. Op de ruit van een coupé is al het opschrift geplakt: „Lunchroom”; ze zijn er druk aan het uitpakken en verorberen van het mee-gebrachte proviand. Zelfs een theestelletje functioneert, met een trekpotje en verkade-lichtje. De heele coupé wordt door de dame achter het geïmproviseerde thee-blad getraceerd op een warm kopje thee. Men beijvert zich, haar van allerlei lekkers terug te tracteeren. Weer een andere coupé is aan het toilet-maken; een makkelijk zittende reis-blouse wordt aangetrokken; de

BRUNNEN AAN HET VIERWOLDSTEDENMEER MET DE TWEE MYTHEN

FLIELEN AAN HET VIERWOLDSTEDENMEER MET DEN BRISTENSTOCK

lastige hoeden afgezet, een slappe boord om, de manchetten zoolang weggeborgen. Verder-op zingen drie gezamenlijk reizende vriendinnen haar drie-stemmig ochtend-lied. Weer een andere coupé, een halve, bezet door twee pleegzusters met vacantie, neemt dadelijk een indrukwekkend uiterlijk aan, vanwege het roode-kruisteeiken, gekleefd op de glazen schuifdeur.

Een coupé is er, gereserveerd voor de leiders. Hier is het „Reis-bureau” gevestigd. De centrale organisatie is hier te vinden. Er valt van alles te regelen onderweg. Er is onafgebroken werk aan den winkel. Want na al het voorbereidende werk, komt het er nu op aan, dat de uitvoering van het geheele omvangrijke reisplan zonder haperen plaats heeft. Een belangrijk deel van het moeizame werk is reeds lang van tevoren geschied. In een der voorafgaande hoofdstukken werd deze stelselmatige arbeids-methode beschreven. Dus aanvaarden de leiders de groote reis, nadat eigenlijk het voornaamste gedeelte van het vóór-werk reeds voltooid werd. Maar daarmee is men er nog niet! Van allerlei moet nu gecontroleerd worden. Men dient te vergelijken, of de voorbereidende werkzaamheden kloppen met het dus levend geworden materiaal der enorme reizigers-groep.

Daar zijn de lange naamlijsten der deelnemers. Straks volgt de indeeling in onder-groepen. Het uitzoeken der hulp-commissarissen verlangt overleg. Al die honderden spoorkaartjes moeten geteld. Labellen voor de handbagage worden beschikbaar gesteld. Liederbundeltjes worden aan den man gebracht. De geldelijke aan-

gelegenheden moeten ook geregeld worden. Al die valuta's! Dan de verdeeling der deelnemers over de verschillende hotels bij aankomst. En eindelijk de douane-formaliteiten en de paspoort-visitatie!

Ai! die vermaledijde paspoorten in een tijd, dat men wel weer reizen mag over de grenzen, doch tegelijk het aantal beperkende bepalingen nog zóó groot is, dat menigeen er voor terugschrikt.

Zeshonderd paspoorten voor zeshonderd reizigers van den extra-trein! Is alles in orde? Zijn alle visa geregeld? . . . Nee, natuurlijk hapert er hier-en-daar wel wat. Een vrouwelijke deelneemster schijnt de haar voorgeschreven formaliteiten verkeerd te hebben opgevolgd; haar paspoort is ongeldig. Maar daar is gelukkig een andere deelneemster, die ter elfder ure van de reis moest afzien. Dat laat zich dus regelen: de eene juffrouw komt in de plaats van de andere. En als het portret niet precies klopt met de plaats-vervangster, krijgt de fotograaf thuis er maar de schuld van!

Daar zijn nog andere ingewikkelde pas-gevallen. Een oudere dame heeft het aangedurfd, zonder pas deze reis te ondernemen. „Dat zal zóó wel gaan!” meende ze gemoedelijk. En daar is ook een oude heer, die eveneens de grens tegemoet spoort, onbezorgd en lakoniek, al is hij zich bewust, dat hij niet in het bezit is van het verplicht gestelde paspoort. „Kom! dat zal immers zoo'n vaart niet loopen!” frunnikt hij oolijkjes tegen het zwaarpiekerende driemanschap der leiders.

Waarachtig! het reis-bureau bedenkt er wat op. De

leiders hebben zich de zorgen aan te trekken van elk lid van het omvangrijke gezelschap. Tot zelfs de nalatigen, die zich verbeelden zonder paspoort te kunnen reizen door deze zoo streng-begrensde wereld, trachten ze over de grens te smokkelen! En dit bedenken ze er op: Bij den stapel van paspoorten hebben zij een tweetal boekjes gevonden, toebehoorende aan een jong-getrouwd paar, dat wegens ziekte-redenen op het laatste oogenblik van de reis heeft moeten afzien. Dus zullen de oude heer en de oude dame op hun paspoorten reizen. Bij zeshonderd paspoorten van een extra-trein met plezierreizigers kijkt geen grens-ambtenaar zoo stipt naar elks portret-gelijkenis. In plaats van het jong-getrouwde stel nemen de twee oudjes hun papieren en kwaliteiten dus over.

„Zie je nou wel!” knipoogt de oolijke oude heer. En gracieus biedt hij de hem onbekende oude dame zijn arm en geleidt haar, na de grens-visitatie, terug naar haar coupé, en zet zich aan hare zijde; hij neemt zich galant voor, zijn dame niet meer alleen te laten gedurende de verdere reis. Zij reizen immers voortaan als jong-gehuwden, gelijk hun paspoorten het aangeven!

Inmiddels vervolgt de trein zijn weg. Het gaat over Esschen en Antwerpen en Brussel. Dan door de Ardennen, Luxemburg, dwars door Lotharingen en Elzas. Maar de trein stopt aan geen hoofd-stations, of het is om van locomotief te verwisselen. Extra-treinen schijnen slechts aan volstrekt onbekende stationnetjes te

stoppen. Liefst staat zoo'n extra-trein stil midden op den weg. Dan is er een koppelstang geknapt. Of wel vertikt de aemechtige locomotief het, zoo'n zwaren sliert D-wagens den berg op te trekken. De koppelstang wordt gemaakt. Een hulp-machine komt assistentie verleen. Dit herhaalt zich meer dan eens. Vooral in het nieuwe Fransche Elzas-Lotharingsche gebied hapert het nogal eens met den treindienst. Er worden reeds enkele uren vertraging aangeteekend.

De lange ochtend heeft plaats gemaakt voor een langen warmen middag. Dan is het avond geweest, om over te gaan in den nacht.

De menschen zijn wat moe geworden. 't Is hard zitten op harde banken. En als 't maar eindeloos voort sukkelt, van het eene uur op het volgende, gaat de treinreis lang vallen. Men krijgt slaap. Maar je slaapt niet makkelijk in volle coupé's, waar iedere slaper en slaapster zijn eigen plaats bezet. Je zoekt een steuntje voor den rug, met een kussentje of valiesje in je lendenen; de beenen blijken moeilijk te bergen in zoo'n verwarring van soms zestien beenen schots-en-scheef door elkaar. En als je je dan eens wilt omdraaien, of verschuiven, of gaan verzitten! Dan kijken de anderen je slaperig en nijdig aan.

Het duurt lāng zoo'n nachtreis na den langen dagzit. Niet uit de kleeren. Behelpen met wasschen. En wat tē veel, en niet eens altijd makke schapen in één hok! . . . Raakt die nacht dan nooit gedaan? Dat dommelen is geen slapen. Je kunt je niet eens lekker uitrekken . . . Al

die menschen om je heen! . . . En die verschrikkelijke harde banken, die hoe langer hoe harder schijnen te worden des te langer je er op zit of hangt

Met niet minder dan vijf uur vertraging wordt Bazel bereikt. De trein geeuwt wakker. De reizigers stommelen overeind.

Zwitserland? . . . ze kijken wat gemelijk naar de reusachtige stations-overkapping van het groote verlaten Zwitsersche station.

't Is wèèr vroeg-ochtend, — vier uur, volgens de verlichte wijzerplaat. Om zes uur zijn, geheel tegen afspraak, pas de Zwitsersche locomotieven beschikbaar, om de twee gesplitste treinstukken naar Interlaken en Luzern verder te rijden.

Van vier tot zes, — in een leeg station, na een etmaal treinen, zonder slaap, door elkaar geschud, bottenmarteling en vibro-massage van coupé-gerommel. Een kop sterke koffie aan het buffet. Een kuiertje door de slapendestad. Bazel bij glorie-rijken zons-opgang. Bazel achter zware rolluiken, met een enkelen Schutzmann, die achterdochtig kijkt naar die rond-spokende stationsgasten. Bazel met z'n stadspark, waarin alleen zoo'n fontein-straaltje klagelijk klatert in het rimpelig waterbekken.

Maar prompt zes uur zijn de Zwitsersche machinisten op hun post. Ook de plezier-reizigers hebben zich weer in hun wagons geheschen, hun zelfde plaatsen weer opgezocht. Ze zitten weer op de harde meedoo-genlooze banken.

Hoe lang nog? . . . Niet meer dan een paar uurtjes maar, en het einddoel is bereikt. Wat zullen ze doen? — nog wat probeeren te dommelen, wat praten, of knikkebollen? . . .

Doch daarbuiten is de zonnige dag ontwaakt. Dit is het andere land! Het is Zwitserland!

De trein davert langs wendende dalen, volgt de bochtige oeverzoomen van vreemde meren, waarlangs de bergen reeds steil omhoog klimmen. De witte ochtenddampen trekken langzaam op. Het is al kleur in de gouden zomerzon.

Niemand denkt meer aan slaap. Vadsigheid, vermoeidheid, trein-verveling zijn vergeten.

Dat is prachtig daar buiten! De hoofden trossen voor de coupé-raampjes. De wandelgangen staan vol.

Daar ligt de stad aan het meer, de stad van beschilde gevels, met de beroemde daknokken en middeleeuwsche erkertjes, de grillige uitbouwseltjes en diep weggescholen vensters.

De trein stopt. Op de perrons vormen zich de groepen volgens de gekleurde groeps-vlaggetjes. De bagage wordtaande hotel-portiers toevertrouwd. Men slentert, wat zwaar van hoofd en beenen, naar de verschillende hotels, waar kwartier zal worden genomen, volgens de reeds stiptelijk verzorgde indeeling. Het is nog betrekkelijk vroeg. Men verlangt naar bed. Een paar uurtjes slapen, om wat te bekomen van de treinreis.

Maar ik zoek naar de zwemschool, verlangend naar het limpiede blauwe water van het Vierwaldstätter-meer.

Ik duik. Ik dompel onder. Ik ontwaak. Ik herleef.

En in het omhoog-spattende water, dat vonkt als diamanten in den stralenden zonneschijn, raak ik m'n treinstof kwijt, en verlies meteen de herinnering aan de trein-kwelling, als een nachtmerrie, die je 's morgens van je afschudt, om er niet meer aan te denken . . .

Want ik ben in Zwitserland ? En al het kleine leed is geleden !

ZESDE HOOFDSTUK.

LAND EN VOLK VAN ZWITSERLAND.

Zoowel de reglementen der vereeniging, als de instructies aan den reisleader schrijven voor, dat elke tocht steeds behoorlijk zal worden ingeleid en voorzien van een zakelijke beschrijving omtrent de voornaamste bijzonderheden van het te bereizen land.

Dus vangt ook het programma der Luzerner-reis, waartoe ik uitgenoodigd ben, met een aardrijkskundige beschrijving aan omtrent land en volk van Zwiserland. Zoo ongeveer in den trant eener noodwendige en zakelijk-gehouden geografische les:

„Zwitserland ligt ongeveer in het midden van Europa; het grenst nergens aan zee. De oppervlakte bedraagt 42 duizend vierkante kilometer, zoodat Zwitserland iets grooter is dan ons land. Zwitserland is het hoogste land van Europa, gemiddeld 1300 meter boven de zee gelegen. Het is een echt bergland; het centrale gedeelte der Alpen bedekt ongeveer 68 percent van het land. De bergen maken de schoonheid en den rijkdom van Zwitserland uit . . .”

Zoo gaat deze programma-beschrijving dan voort, van tevoren de leden van het reis-gezelschap inlichtend omtrent hetgeen men te verstaan heeft onder een bergland of een alpen-landschap. Dit is noodig en nuttig,

opdat de deelnemers niet zoo maar wild-vreemd van aangezicht-tot-aangezicht komen te staan met den eersten den besten alp!

Toch is het pas het eigenlijke aanschouwen, dat hen den schok van ontroering geeft, wanneer onze kleine menschen van de lage landen aan zee zich daar verplaatst vinden, midden-in den, aan alle kanten omhoog reikenden berg-kring rond-om. Na nauwelijks bekomen te zijn van de reis-vermoeienis, en de eerste emotie te hebben ondergaan van al dit volstrekt onbekende en nieuwe om hen heen, worden zij uitgenoodigd, zich op te maken tot een eerste bestijging van een der bergen in de buurt.

Dat zal hun eerste indruk zijn van de majesteit der bergen.

Zij wandelen den omhoog-zigzaggenden weg; zij stijgen, zij klimmen.

Daar opent zich het panorama, wijd en open om hen, naar de diepte omlaag, hoog daarboven de gekartelde rand der sneeuw-toppen.

Dan, eindelijk omhoog geklommen, de meesten dezer Nederlandsche bezoekers van Zwitserland voor het eerst van hun leven in dit bergland, misschien zelfs voor de eerste maal over de grenzen van hun land, menigeen wellicht voor het eerst van huis, — daar aanschouwen zij omlaag, zoo heel klein en toch zoo oneindig groot, de geweldigheid van het Zwitsersche landschap. Zij staan stil, de meesten sprakeloos, sommigen met moeilijk onderdrukte uitroepen van verbazing.

En aanschouwen.

Zij aanschouwen een bonte vallei, weelderig begroeid, reusachtig van afmeting, overstroomd van zonnig licht. Ter eene zijde een hemelhooge bergwand, brokkelig en bonkig neer-tuimelend tot in het als marmer ge-effend water van het meer; het is hun alsof die hooge muur daar opgesteld staat, om de volle aandacht gevestigd te houden op dit saâm-gevatte natuur-fragment. Aan den anderen kant verheft zich een niet minder kolossale wand, waarin uitgehouwen de toegangen tot tal van kleine, smalle dalen, op dezen afstand den indruk makende van ontoegankelijk-nauwerots-kloofjes. Daarboven de onmetelijk hooge hemelkoepel, van een sterk, smetteloos zomer-blauw.

Zoo vertoont zich voor het eerst de Zwitsersche alpen-majesteit aan aller verbaasde blikken. Hoe groot, hoe geweldig, hoe machtig!

Ze ontvangen een zelfden indruk, welke zijn machtige, later nimmer meer verflauwende bekoring onweerstaanbaar uitoefent op elken bewoner der lage landen: een geheel apart stukje der groote, mooie wereld is dit, gróót als geen ander in zijn beperkte kleinheid, juist zoo intiem van beperkten omvang door de grootschheid van zijn omgeving!

Zij bewonderen.

Daar is het teere en bonte licht tusschen de hooge bergen, soms ook hard en sterk als de zonne-brand reflecteert op den glad-opalen meer-spiegel, of teruggekaatst wordt tegen de fel-geblakerde ros-bruine

rotswanden. Welk een licht! Het is hier de overgang tusschen ons eigen noorden en het ons vreemde zuiden. Hier bloeit de vijgeboom, daar groeit de olijfboom uit zuidelijke landen; maar tegelijkertijd kleuren aan de zwaar-beladen fruitboomen langs de landwegen onze noordelijke appels en peren en pruimen. Vereeniging en overgang tusschen noordelijke met zuidelijke flora. In de smalle, warm-gekoesterde dalen, vruchtbaar door den eeuwigen water-toevoer der bergstroomen, kleurt en geurt het van de meest verscheiden bloemen. Tegen de glooiend-stijgende bergwanden klimmen de bosschen van eiken, kastanjes, hooger-op de dennen en sparren. Daar volgen de rijkdommen der wijngaarden, afgewisseld met de smalle akkers der landbouwers. Elk stukje grond schijnt hier veroverd op de overal grimmig te voorschijn hakende rotsen.

Dit is de algemeene, onverzoenlijke vijand: de rots. En toch vormt zij de kern van dit typische landschap: àl rots!

De bevolking die er leeft, heeft een soort-gelijken strijd te strijden tegen de natuur als in ons eigen land. En toch weer zoo geheel anders. De Zwitsers, gelijk de Hollanders, hebben den eeuwigen kamp te voeren tegen het water hunner ongetoomde bergen, zooals wij dien te strijden hebben tegen den waterovervloed onzer rivieren en den steeds gevaarlijken aanval van den open zee-kant. Om te kunnen zaaien en oogsten in dit land zijn dezelfde eindelooze en moeizame zorgen noodig als in het onze. Ook hier heeft de landbouwer,

de veeboer water noodig. Dus wordt hij vóór alles „montagnard”. Hij doorzoekt zijn valleien, tot in de achterste, nauwste spelonken. Daar in het hart der rauwe bergen, aan den voet der ijs-velden, legt hij den bergstroom aan banden; hij leidt het wildste water, kanaliseert het in houten goten. Den eenen hinderpaal na den andere heeft hij te overwinnen, om het roerige water naar zijn bestemming te geleiden. Reeds de Romeinen legden zich toe op de Zwitsersche waterbouwkunde, — evenals zij het gelijktijd in onze gansch andere, lage landen deden. Hier wordt het water gevoerd als schuimende watervallen, langs de rotsen omlaag tuimelend tot bruisende beken; onder-aardsche tunnels suist het door, het buldert tusschen dicht opeen gedrongen bergwanden. De malsche weiden, de vernuftig gedraineerde bouwlanden en wijngaarden zullen de belooning voor den bergbewoner zijn. Evenals in ons kleine land, schijnt ook hier geen stukje van den bodem noodeloos onbenut te zijn gelaten. Tot hemel-hoog tegen de bergwanden kruipen de groene weiden naar boven. Daar graast nog het vee, maaien de boeren het gras, oogsten zij wat daarginds, schijnbaar onbereikbaar gelegen, geploegd en gezaaid werd. En streng zich houdende aan de zeden der vaderen, volgen zij hier dezelfde leefregels van weleer, — juist eigenlijk als op het platte land bij ons. Men hecht er innig, zooals ook wij, aan de patriarchale overleveringen. Het werk der vorige geslachten wordt er voortgezet door de nakomelingen. Om te kunnen leven,

rekent men op de eigen voortbrengst uit den bodem.

En waar, gelijk bij dit bergvolk, zulk een wil een dergelijke inspanning en voortdurende krachtsontwikkeling eischt, daar strekt het allen tot eer!

Tegelijk, want zoo is zijn belooning, heeft het om zich heen de steeds, bij elk jaar-getij wisselende schoonheid van zijn bergen. Het is er om zich klein bij te voelen, en tevens te leeren kennen dat machtige gevoel van vrijheid en eigen grootheid! Dit zijn daarom ook de bijzondere gewaarwordingen, welke de bezoekers van hun land het sterkst ondergaan, — hoe klein en hoe groot voelt men er zich!

Men aanschouwt ze met ontzag, die ontzaggelijke bergtoppen, en toch is het niet minder een gevoel van intimiteit, dat er als iets vertrouwelijks van uitgaat.

Wat heeft men er aan, te hebben gelezen of hooren spreken over de eigenaardige bekoring, uitgaande van een alpen-landschap? Met eigen oogen moet men het aanschouwen, en ook zelf moet men den voet gezet hebben op het rotsig pad, of de steile bergbaan hebben bereden der Zwitsersche klimspoorwegen. Het ontzag wordt er te grooter door en tegelijk gaat men het als iets geruststellends voelen. Geen bibliotheek op alpinistisch gebied, welke dezen indruk weet te wekken. Zij blijven ons vreemd, zoolang wij niet zelf de moeite genomen hebben, deze bergen te leeren kennen.

Niet langer dan een week duurt het verblijf van het reis-gezelschap temidden der alpen. Doch in deze korte, doch ijverig-bestede dagen onthullen de wit-getopte

bergen en de bonte valleien een voornaam deel van hun glorie voor de oogen hunner bewonderaars.

Het is niet lang, — slechts één week! Maar het is ruimschoots voldoende, mits de tijd goed besteed wordt, om een sterken indruk te ontvangen en huiswaarts te nemen van hetgeen Zwitserland beteekent. Want feitelijk zijn al deze zomergasten, al die Zwitsersche toeristen, aan elkaar gelijk, — of ze er hun zomer van een half jaar, of wel hun zuinig-uitgespaarde vacantie van één week komen doorbrengen. Het zijn alle kinderen van eenzelfde begeeren. Tezamen in hun omvangrijk reis-gezelschap, of wel alleen, spelen zij hetzelfde spel, ademen zij allen dezelfde lucht der bergen. De boemelaar met het toeristen-air, de dweepende dichter, de lawaaiige O.W.-er, de eenzame bergbestijger op weg naar den witten top, de over-drukke reiskudde, — ze verlangen, bewust of onbewust, allen naar hetzelfde: de vermoeide, tijdelijk afgematte mensch komt hier een dosis nieuw leven putten uit de heilbronnen der vrije, hooge alpen-natuur.

„Ueber allen Gipfeln ist Ruh’.”

En het is naar die verre verheven toppen, dat men steeds weer de oogen opslaat, om hen, telkens in schijnbaar gewijzigde gedaante, steeds onder een andere belichting van ochtend- of avond-zon te bewonderen.

Zoo hebben we het eerst gezien, dadelijk na aankomst, den Pilatus, niet eens gedegend, gekraagd of gemutst, zooals zoo dikwijls zijn onaardige gewoonte is. Aan den overkant van het meer verhief zich de Rigi, waarheen

wij later omhoog zouden klimmen. We maakten per boot den tocht over het groote meer met Brunnen en Rütli als bestemming, de bonte oevers, waar de zij-armen van het meer zich af buigen naar Küsnacht en Stanstadt, waar Hertenstein aan den voet van den weelderig-begroeiden Rigi-kegel ligt, dan Weggis en Vitznau, verder Beckenried en Gersau, al die bad-plaatsjes der Zwitsersche Riviera, met hun zuidelijke vegetatie van cypressen, camelias, magnolias, granaten.

We hebben opgekeken tegen de pyramide-achtige tweeling-bergen, de Mythen, dan naar den Frohn-alp, tegenover den sneeuwtop van den Bristenstock, en daarnaast zijn niet minder indrukwekkende buurman de Uri Rothstock, waarvan de kontoeren zoo scherp als uit metaal gehakt tegen den strakken klaren hemel afsteken.

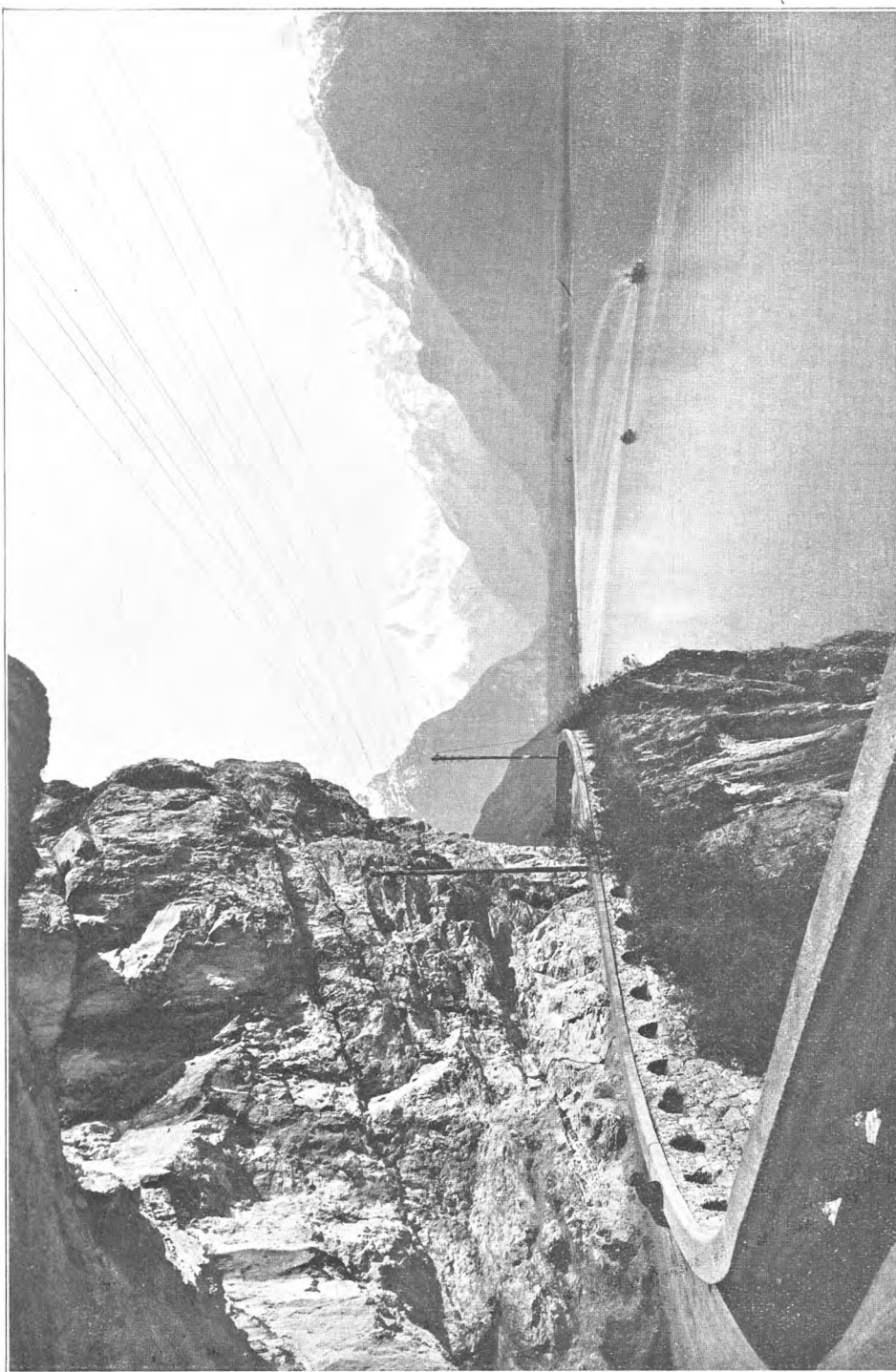
's Avonds bij het huiswaarts varen hebben we het onweer tusschen deze zelfde bergen hooren daveren. Met ratelende slagen echoët elke donderslag. En nu heeft de geheimzinnige Pilatus zich geheel achter de onweerswolken verscholen. Maar de kleur-effecten worden er slechts verrassender door, want elke bliksemflits schijnt te weerkaatsen tegen de onzichtbare bergwanden. Meteen begint boven een der zij-dalen een brandlucht rossig te gloren. Terwijl het heel den zomeravond blijft weerlichten, kleurt de weerschijs van den verren brand achter in het dal het meer voor Luzern met grillige loderende schijnsels. Daaromheen breekt telkens uit het nachtelijk duister de machtige scènerie der alpenklimmen zich vrij.

Een der volgende dagen voerde de vroege ochtend-trein ons een der zijdalen in naar Meiringen, eerst geleidelijk stijgend dan beurtelings per smalspoor of tandradbaan, naar den Brüniger-pas. Beneden ligt het Sarner-meer. Wij stijgen steeds hooger, in de diepte de Obwalder speelgoed-dorpjes, vervolgens het lang-ge-rekte Lungern-meer. Dan is het een plotselinge verwij-ding van het nauw-omsloten vallei-landschap omlaag, want het gaat nu weer berg-afwaarts, in het breede Aar-dal af. Zoo aardig als die Aar zich eerst laat be-oordeelen; zoo argeloos als hij zich windt door zijn dal, terwijl van links en rechts de hooge bergwanden hem telkens nieuwen water-toevoer aanbrengen, tui-melend en spuitend van de hooge toppen. Maar dan betreden we zijn kloof. Arglistig verbergt hij zich eerst aan het oog. En zoekt men hem op in zijn tunnel tus-schen de twee splijtend vaneengebarsten rotswanden, dan vertoont hij zich pas als een angst-wekkende bergstroom.

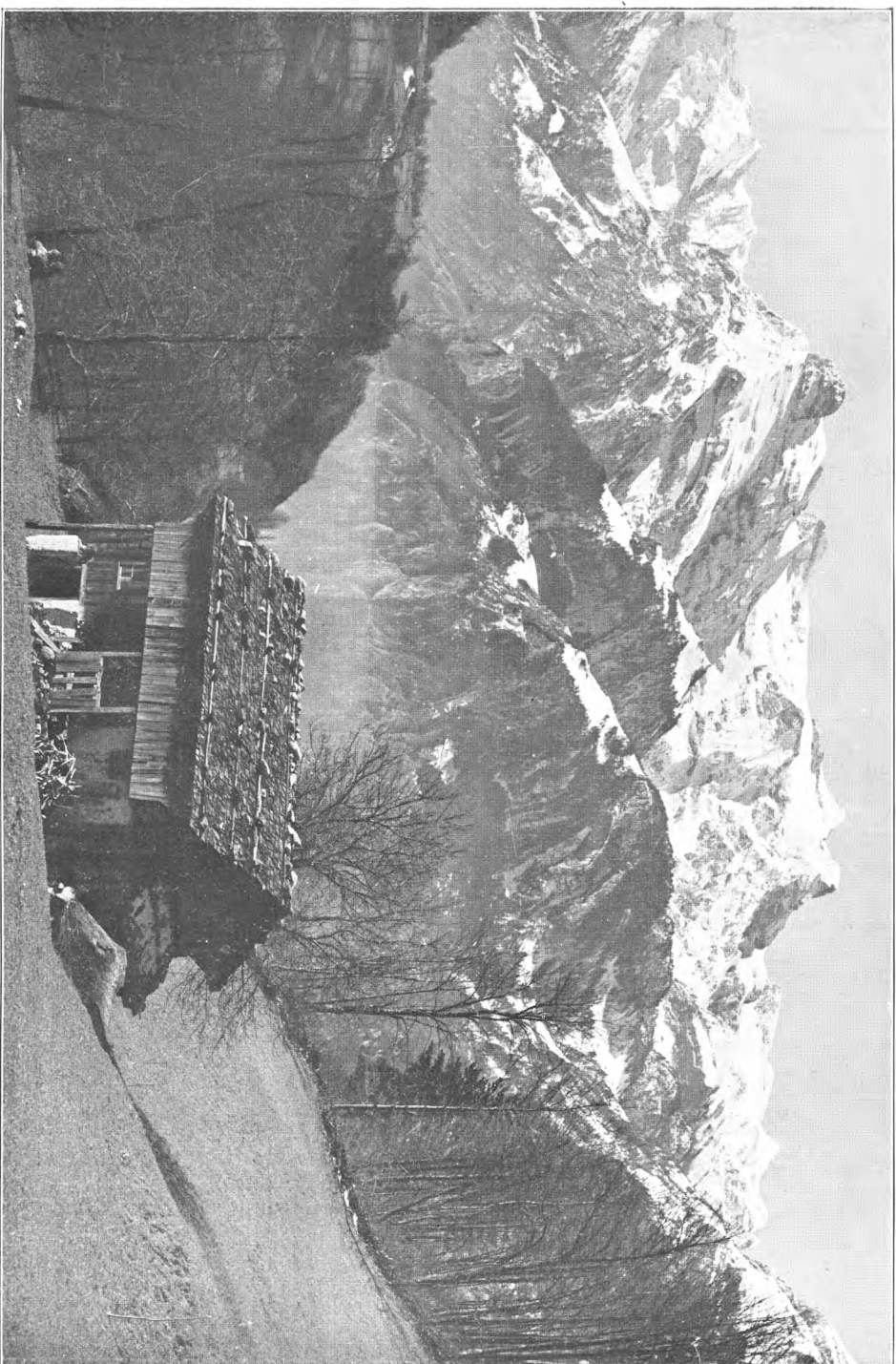
We beginnen hier te begrijpen wat men te verstaan heeft onder de ruchtige stemmen der bergstroomen.

Later zullen we dat geluid op andere wijze hooren, als we den wilden loop volgen van den Reuss, weer zoo geheel anders van uiterlijk beeld en van sterke stem, als de eerst argeloos-aardige, dan eensklaps angstig-arglistige Aar, waar de Reuss, ruischend en rollend, ruchtigen roerig, zich razend-reppend van den Gotthard omlaag roetsjt.

Ook de ontroerende stilte van het alpen-landschap

DE AXENSTRASSE MET DEN BRISTENSTOCK

URIROTHSTOCK — ZWITSERSCH HUISE

hebben we genoten. En het was soms juist de roerlooze onbewogenheid der volstrekt stilblijvende natuur, welke den meesten indruk maakte, waar deze verzameling en bijeen-plaatsing van ongelooflijke grootheden, zoo verheven, hoog boven al ons menschelijk gedoe, als tot stilte geheiligd, iets overweldigends heeft.

Dus hebben wij probeeren te verstaan zoowel het geluid als het zwijgen der bergen. Wij hebben onze blikken verzadigd aan de schoonheid der imense lijnen van heel den horizon vullende berg-gevaarten. Met den voet hebben we betreden de rotsige wegen op onze wandelingen langs Axenstrasse of den Seeligberg op, den Gotthardstraatweg omhoog en omlaag tusschen Göschenen en Andermatt, door het Meiringer-dal of de slechts half-gebaande Rigi-paden af.

Het is Zwitserland, dat wij aanschouwd hebben. Zijn bergen hebben wij leeren kennen.

En wij zijn tevreden huiswaarts gekeerd, omdat wij in onze herinnering hebben mogen meenemen iets van deze geweldige natuur, door een goddelijke wonderstaf als uitverkoren land aangeraakt.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

DE KLEINE MENSCHEN EN DE GROOTE BERGEN.

Hoe de Hollandsche deelnemers aan zoo'n Zwitsersche gezelschaps-reis zich in de hun vreemde omgeving gedragen? . . . Wel! het zijn er ettelijke honderden. En elk van hen zal wellicht zijn volstrekt eigen manieren toonen bij het ondergaan van den indruk, door de bergen op hem gemaakt.

Zooveel lieden, zooveel zinnen; zoovele zinnen, zoovele uitingen en gedragingen. Eigenlijk is hier aanwezig het geheele menschelijke indrukken- en uitdrukkingsgamma, dat zich bij zoo'n korte, frissche reis-week openbaart. En naarmate elk mensch afwijkt van zijn naaste, zoo wisselt ook even sterk elks reactie op hetgeen men als reis-emotie ondergaat.

Schier elk individu — stel, men kon in zóó korten tijd ieder dezer honderden nauwkeurig genoeg observeren! — heeft zijn typisch eigene en dus eigenaardige uitingswijze. Daarnaast verloochent echter niemand hunner zijn aangeboren menschelijken associatie-aard, zoodat er tal van uitlatingen zijn, welke voor allen of geheel, dan wel in hoofdzaak dezelfde zijn.

Zoo bijvoorbeeld, wat het laatste betreft, legt de over-groote meerderheid van zoo'n reis-gezelschap een onverflauwde voorliefde aan den dag, om gezamenlijke kreten te slaken bij iets wat bizonder de algemeene aandacht trekt. Dit zijn de massale kreten van „O!” en „Hè!” , afgewisseld met „Och!” en „Nee!” , en dikwijls, waar het om aller aandachts-bepaling gaat, met het uitnoodende „Kijk 's!” , en dit met eenige honderden stemmen tegelijk ingezet en ettelijke malen herhaald.

Ook valt er, bij het tezamen brengen van zoovelen, een sterke manie waar te nemen tot wuiven. Men wuift met handen en armen, ook met zakdoeken en hoofdedkels. Wanneer zulk een talrijk gezelschap aan het wuiven slaat, maakt zulks een wel hartelijken, doch uiterst onrustigen indruk.

Beter in den toon en de maat gaat 't bij het gezamenlijk aanheffen van liederen. Er wordt betrekkelijk veel gezongen onderweg. Het montert steeds elke matte stemming op; het verkort een langen, zwaren weg; het helpt aan het tot uiting brengen van anders moeilijk weer te geven innerlijke gevoelens. Zelfs bestaan er afzonderlijke, tamelijk dikke lieder-bundels, uitgegeven vanwege de vereeniging zelve, omdat haar verstandig en menschkundig bestuur de ervaring heeft opgedaan, dat men aan een dergelijken zang-drang leiding heeft te geven, door het gezamenlijk zingen van éézelfde lied mogelijk te maken, in plaats van het gezelschap te doen vervallen tot de afgrijselijkheid van „Hop-salderiere's” en „Ajuu-vaarwel-traldera's”.

Dan is er de foto-manie, een ongevaarlijke, echter vaak lastige hebbelijkheid, waarmee een ieder nu eenmaal behept schijnt, die de gelukkige bezitter of bezitster is van een kiek-toestel. Daarbij gaat het gewoonlijk niet uitsluitend om het landschap als het te fotografeeren object; doch het zijn steeds de mede-reizigers, welke zich, goed- of kwaadschiks, hebben te leenen ter stof-fage van den alpen-achtergrond. Dan worden meer of minder losse groepen gevormd, waaraan men noodwendig deel heeft te nemen, ter verhooging van het algemeen effect.

Dit zou alles zoo erg niet zijn, want het fascineerend oog van zoo'n camera oefent op velen onzer nog steeds voldoende bekoring uit, om zich tot deze of gene alpinistische pose te leenen. Doch er is sprake van een foto-manie. De een steekt onmiddellijk den ander aan. Dikwijls staan er meer fotografen aan den eenen kant, opgesteld in de bekende wijd-beensche houding, dan er sujetten zijn aan den anderen kant van de lens. Ook bluscht zich het fotografisch vuur niet zoo makkelijk. Wanneer ze eenmaal bezig zijn, laten zij niet meer af. De fotografen van het gezelschap, en er zijn er talloos velen, bekijken dit alles met, wat men noemt: „een fotografisch oog”. En niet tevreden met hun Zwitsersche scènerie, verlangen zij steeds dringender, hun mede-tochtgenooten op de gevoelige platen te vereeuwigen. Geen berg of rotsblok, geen kabbelend beekje of dartelende waterval, geen berg-stationnetje of aanlegsteiger, geen rustiek geveltje of romantisch bruggetje,

geen duistere kloof of gapend ravijn, geen steile tandradbaan of bevlagde plezierboot, — of ze moeten als pittoresken achtergrond dienen voor een aantal groeps-gewijze daarvóór opgestelde kiek-slachtoffers.

Want bovendien is daar immers nog de emotie, dat het bestuur der „Reisvereniging”, der traditie getrouw, een wedstrijd uitschreef, met prijzen voor de aardigste en beste fotografische opnamen gedurende de reis gemaakt.

Dus leven we midden in de kiek-competitie. Elke loerende lens kan het beeld vastleggen, dat aanstonds tot prijswinnaar wordt uitverkoren door de officieele foto-jury!

Men kiekt, of wordt gekiekt, — ziedaar het criterium!

Eindelijk is er ook de passie voor de prentkaart! Dit verlangen van allen naar de geïllustreerde briefkaart is onleschbaar. Zij lijden er zonder uitzondering aan. En reeds de ontdekking, van verre, van een prentkaart-kraampje, van een stations-buffet behangen met prentkaarten, van een boekwinkeltje met zulk gerei opgetuigd, is in staat, bij elk den „ansicht”-hartstocht te doen uitlaaien.

Zij bestormen het stalletje, slaan er met hun driehonderden een geregeld beleg voor, laten niet af eer elk zijn tijdelijk begeeren heeft kunnen stillen, of de voorraad is uitverkocht.

Matig geschat heeft zoo'n algemeene prentkaarten-inkoop minstens vijfmaal daags plaats, — ik geef m'n

woord van eer, dat dit zelfs een uiterst lage taxatie is voor deze gepassioneerden. Dus komt men op een gemiddelde van ongeveer 1500 gekochte, beschreven, bepostzegelde en verzonden prentkaarten dagelijks. En dit berekend over een reistijd van acht dagen, nadert men het indrukwekkend cijfer van 12.000, zegge twaalf duizend „ansichten” voor één zoo’n reis-groep!

Men vraagt zich daarbij af, of inderdaad al deze prentkaart-passies voldoende gelegenheid hebben, om de adressen naar huis behoorlijk te varieeren? En ik ben dan ook niet eens verbaasd, als ik een prentkaartend meisje de verzuchting tot een vriendin hoor slaken:

„Zeg, weet je nòg niet iemand voor me, om aan te schrijven?”

Naast deze en dergelijke massale uitings-eigenaardigheden onzer gelegenheids-reizigers in de Zwitsersche bergen, treffen ook van allerlei meer individueele uitlatingen en gedragingen. Vooral zijn bijzonder de zeer verschillende manieren, waarop deze toeristen de indrukken verwerken en in woorden omzetten, wanneer de verzameling en bijeen-plaatsing van ongelooflijke natuur-grootheden hen als iets overweldigends treft.

Vooral zijn het telkens weer de ten hemel-reikende hoogten der berg-reuzen, welke exclamaties ontlokken, waaraan soms het humoristische niet vreemd is.

Zoo herinner ik er mij een der tocht-genooten, braaf landgenootje, die het al in den trein op de heenreis niet onder de derde-klas-banken had gestoken, hoe dit niet

alleen zijn eerste buitenlandsche reis was, maar dat hij zelfs tot op zijn leeftijd nog nimmer kans had gehad, een voet buiten zijn woonstad te zetten, ja, eigenlijk, en hij kwam er vrijmoedig voor uit, had zijn sleurleven hem zóózeer aan huis gebonden gehouden, dat hij nooit veel verder was geweest dan zijn beperkt buurtje. Zoo kon de goeierd het waarlijk niet helpen, dat hij niet rijk gesorteerd was in zijn verhoudings-bepalingen. Want toen hij den Rigi-top had bestegen en daar op den kalen bergkruin stond met dat onmetelijk panoramatisch uitzicht heel in de diepte om zich heen, hoorde ik hem mompelen met iets van zuiverste onthutsheid in zijn benepen stem:

„En dan moet je je leven lang nooit méér trejen geklommen hebben dan twee-hoog in de Jonker Fransstraat!”

Anderen daarentegen, minder ingénu, trachten steeds weer naar uitdrukkingswoorden te zoeken, om hun gevoelens te vertolken, — blijkbaar niet wetende, hoe eens-en-voor-goed de groote beschrijver van Zwitserland, Guido Rey, allen Alpenschrijvers den mond heeft gesnoerd met zijn afdoend: „Dit is dan eindelijk de natuur, welke onbeschrijflijk is!” Niettemin doen ze hun best, hun verrukkings-uitroepen op te voeren tot een extase van woorden. Maar steeds weer bereiken zij niet meer dan onmachtige herhalingen van „schitterend” en „prachtig”, desnoods versterkt met krachtiger aanzetten als „bliksems!” of „deksels!”

Toch is er een juffrouw, die eindelijk het benijdens-

waardig geluk heeft, voor zich zelve, ook voor haar naaste omgeving, een eigen uitbeeldings-vorm te vinden, en den gewenschten climax bereikt met het predikaat „alder”, zoodat bij ieders ontroerden uitroep zij dadelijk een overtreffing weet te scheppen met een verukte reeks, wisselend tusschen „alder-prachtigst”! en „alder-schitterendst”, of „alder-heerlijkst!” en „alder-beelderigst!”

Dan zijn het ook telkens losse brokstukken van gesprekken, welke ik onderweg afluister of toevallig opvang. Bijvoorbeeld.

Met dweepende stem een geëxtasieerde oudere dame: „O! je moest hier eeuwig op dezen top kunnen blijven!”

En haar echtgenoot, meer prozaïsch en in deze omgeving wat ontwend: „Welnee! ik sta liever met m'n gewone beenen op den platten grond; — brrr! al die diepte onder je!”

Van een ander troepje vang ik deze conversatie op, gedurende een rust bovenop de Axenstein, waarheen een ontroerend-mooie vroegochtend-wandeling het gezelschap heeft doen opstijgen, en daar beneden ligt, ver omlaag en breed uitgespreid voor het opene hotelterras het groen-blauwe meer, waaruit de bonkige Uri en Frohnalp hun maatlooze torsen hemelwaarts heffen.

Gansch andere waardeering op dit moment verwach-
tende, onthutst me even de volgende gemoedelijke
lucullustische dames-dialogoog:

„We hadden gister toch bèst vleesch in ons hotel”

„U vlèèsch? wij hadden in òns hotel visch, — ieder zoo'n kanjer op ons bord!”

„Mijn man zegt: de osselappies in Zwitserland vindt-ie lekkerder dan bij 'm thuis.”

„En de mijne, die anders thuis z'n neus voor elken visch optrekt! u had 'm achter de graatjes van die Zwitsersche visch moeten zien zitten!”

Bij dit gesprek staan beide berg-gevaarten, aan den verren overkant van het glad-geëffende meer, star van onmetelijke majesteit, — en hier zijn de kleine menschjes, die voor het eerst hun ontzagwekkendheid aanschouwen. En praten over vleesch en visch!

Er zijn er onder de ijverige klimmers, die zoo'n klauterpartij beschouwen louter als gezondheids-maatregel. Ze zijn verbaasd, ja! zelfs niet weinig zelf-voldaan, dat het klimmen hen zoo goed afgaat, als ze na een uurtje den vrij-steilen Seelisberg zijn opgeklommen. Twee oude heertjes zijn boven aangekomen op het hotel-terras, blazend en hijgend neergestreken, de hoeden afgezet, met de zakdoeken zich den dampend-natten schedel afwrijvend.

„Hoe oud is u eigenlijk?” hoor ik de een den ander als voortzetting van hun gesprek vragen, als men wat op adem is gekomen.

„Al zes-en-zestig!” pocht de ander, zijn bril schoon-poetsend; „ze hadden ons beneden gezegd, dat we een

dik uur den tijd hadden voor onzen tippel, — kijk 's op uw horloge, — we hebben 't samen binnen de vijftig minuten gedaan! . . . 't Is 'n prestatie, want u loopt toch ook naar de zeventig, niet?"

„Zoo controleer je je eigen mechaniek!"

„Frissche, ouwe heer!"

„Proost, papa!"

En ze dompelen de smakkende lippen in het glaasje schuimend bier, dat de kelnerin met een aardig „Glück-auf!" voor hen heeft neergezet.

Als het tusschen de bergen is gaan regenen, zitten enkelen met verbazing en bewondering naar de wond're licht-effecten der duistere bui te staren. Langzaam hebben de zware wolkendrommen zich saâm-gedrongen, om nu in langzamen sluierval heel het machtige terrassen-complex van den Frohnalp te omhullen. De berg is verdwenen. Doch dan komt de kale, kantige kop weer te voorschijn. En daar komen de mist- en regen-rafels over den hoogen rand gegleden, 'en dalen naar alle kanten langs de scherpe, hoekige hellingen omlaag. Het is of zij met hun witte waden telkens iets van den roerloozen rots-reus af-knabbelen. Bij elke volgende wolken-sliert, die zich zoo geluidloos omlaag kantelt, wisselt het grandiose aspect.

Dan maakt een van het gezelschap zijn opmerking:

„Thuis in Holland kun je zoo'n regenbui verwenschen, — en hier zit je d'r in bewondering van te genieten!"

Als de bui is opgetrokken en zich ver-weg ergens onzichtbaar is gaan nestelen tusschen andere bergen, breekt de avond-zon door. De stralen spelen met de laatste regendruppels. Boven het meer rust een kunstig-gehangen regenboog, scherp van omtrekken en ongekend-fel van kleur.

Een juichende stem slaat eensklaps uit, hoog boven het gegons van al die, hun natuur-verrukking uitende menschen:

„Een regenboog onder je! . . . als je 't niet met eigen oogen zag, zou je 't niet kunnen gelooven!”

De bergen rond-om verkleuren telkens onder het brekend avond-licht; de lage wolken dragen gouden randen. Bij een clubje is er een zijn ontroering niet meer meester. 't Is een teeken-onderwijzer, wien de levende inspiratie te machtig wordt:

„Dat, . . . dat moet ik thuis probeeren nà te kleuren!”

Maar zijn vrouw ontnuchtert hem met een ijselijk lakoniek:

„Dat lukt je toch niet, man! . . . dacht je nou, dat iemand zóóiets kon na-schilderen!”

Rond een oriënteer-tafel op een der bergtoppen, waarheen de tandradbaan het gansche gezelschap in drie lichtingen heeft omhoog gevoerd, verdringt men zich, om de namen af te lezen der verschillende hoofdstad-plaatsen naar de vier windstreken. Daar staan de namen gegrifd en met pijltjes aangegeven van Moskou

en Lissabon, van Londen en Stockholm, van Rome en ook Amsterdam.

Dan is er iemand, die zich met geweld tusschen den dichten kring naar voren probeert te dringen; hij heeft den naam van Amsterdam hooren noemen, zijn verre stad. En ongeduldig vraagt hij, en zoekt op den ronden oriënteersteen.

„Laat me toch òòk 's kijken! Wáár ligt ergens Amsterdam?”

Hij denkt op dit oogenblik aan zijn gezellig Amsterdamsch buurtje, en wellicht ziet hij, ver over de maatlooze bergdrommen heen, zijn kantoor, zijn zaak, — en hij piekert misschien, hoe 't daar thuis nu wel marcheert zònder zijn aanwezigheid.

Tegen de sterk-glooiende alpen-weiden zien ze de eerste alpen-koeien. Ze hooren het zachte, wel-luidende klepelen der klokjes, — de harmonieuse muziek der Zwitsersche bergen.

Van twee vriendinnen is de eene de dweepende:

„Klinkt 't niet hemels, zoo'n koeien-klokje!”

De andere, meer tot het nuchtere geneigd:

„'t Zou me op den duur gaan vervelen altijd dat zelfde getingel!”

„Ik zou dat melodisch geluid altijd bij me willen hooren!”

„Maar, Fietje, je bent toch geen koe!”

Dan is 't, alsof al die zachte klokke-klankjes hun koor van lach-uitbarstinkjes laten klepelen.

Weer een ander troepje, dat zich wat afgezonderd heeft gehouden van de rest, wandelt me zwijgend voorbij. Die spreken niet. Ze verwerken hun indrukken stil voor zich zelf. Maar dit vang ik, terwijl zij bij een buiging van het bergpad verdwijnen, van een hunner op:

„Weet je waarom we hier hoe langer hoe stiller zijn? ik geloof, omdat we weemoedig worden bij zooveel grootschheid om ons heen . . .”

In een van de tunnels is er gestommel en gegiechel. 't Is ook zoo donker en griezelig! De conducteur heeft blijkbaar vergeten de lichten aan te steken. De trein, met dreunend geratel, davert onder den berg door. Dan is er een verontwaardigde meisjes-stem, met nerveuze gilletjes uitklinkend boven de andere. Wat gebeurt er?

Als wat al te plotsing de trein weer uit den duisteren tunnel in het volle daglicht is gereden, begrijpt men wat heeft plaats gehad.

Een jongmensch heeft zich uit een der andere compartimenten van den doorgaanden coupé naar een der aangrenzende afdeelingen begeven. Men heeft gemopperd en gescholden over zijn onbeholpen gestommel over voeten en eksteroogen. Hij heeft er zich niet aan gestoord. Hij ging recht op zijn doel af. In het donker van den bergnacht kòn hij zich niet vergissen.

Maar een beleedigde vrouwenstem heeft luide geklonken. En als het in-eens weer helder dag is, ziet men het uiterst verlegen jongmensch, dat zijn verontschuldi-

gingen tracht te stamelen, omdat hij het verkeerde meisje in zijn armen houdt.

Bij de afdaling van den Rigi, terwijl ik loop te denken over de geologische formatie van de golvig-gebogen bazalt-lagen der rotswanden, die me torenhoog omringen in een der nauwe kloven, — zijn het duizenden of tienduizenden jaren, zijn het honderdduizend of miljoen eeuwen, die me hier haar nooit eindigenden vormings-arbeid vertoonen? — wekt me een dartele meisjes-stem uit dit doelloos gepeins:

„We hebben fruit gekocht! . . Hier is nog een halve over . . . Willen we die samen deelen?”

Met 'n schat van een Hollandsch meisje smul ik van een halve Zwitsersche perzik.

Later, op denzelfden tocht, heb ik reeds gelegenheid, me te revancheeren. Het aardige kind, voor het eerst als alpiniste op pad, heeft den langen en tamelijk moeilijken tocht willen maken op haar witte, hoog-gehakte linnen schoentjes. Eer het eind van de wandeling is volbracht, kan ze niet verder. En er is een extra-trein, die ons ginds reeds fluitend staat te wachten. Het is een algemeen jachten en hollen, om vooral niet te laat te zijn.

Maar mijn perzikvriendinnetje staat daar nog op een der hooge kronkel-paadjes. Ze schreit. Ze kan bijna niet verder. Haar doorgelopen voeten doen zoo'n pijn.

Dan haast ik me terug. Ze wil niet hebben, dat ik haar draag.

„Als ik maar op uw arm mag leunen . . .”

Zoo breng ik haar, nog net op het nippertje, naar den trein.

Heelemaal zenuwachtig, overstuur, snikkend van pijn en agitatie, stamelt ze :

„Dank u . . . dank u wel ! . . . zonder ù was ik er nooit gekomen !”

Ik voel me als een ridder, een alpen-page, die de belooning van zijn jonkvrouw bij voorbaat ten geschenke aanvaardde, doch zich nu, voor zijn kwart perzik-part, galant en quitte maakte !

En dit is mijn laatste herinnering aan dien gezamenlijken Zwitserschen bergtoer.

Ik ben weer thuis, aan het werk, mijn indrukken neerschrijvend. Even onderbreek ik mijn prettigen arbeid en telefoneer.

Ik meen de stem te herkennen van de telefoonjuffrouw, die mijn verbinding tot stand zal brengen. Men vergist zich immers niet in den klank van een stem, die men een week lang heeft hooren schateren en klateren tusschen de bergen. In elk geval, — ik waag het er op.

De telefoniste :

„Met wie wilt u verbonden worden, en hoe is uw naam?”

„Jan Feith, lid van de Nederlandsche Reisvereeniging, ... zoo juist terug van Zwitserland, ... ik zou weer verbonden willen worden met Luzern, met het

Vierwaldstätter-meer, met Reuss en Aar, met Rigi en Gotthard, met”

Ik zucht bij het her-noemen dezer namen, zoo heerlijk van reis-herinnering.

Aan den anderen kant antwoordt me een gelijk-gestemde zucht.

Twee zuchten langs een-en-denzelfden draad.

Wij waren in Holland terug.

IN DE AARESCHLUCHT BIJ MEIRINGEN

*(Opgenomen tijdens een der Vereenigings-
reizen naar Luzern en omgeving in 1920)*

